

Ephē. 5.
Collos. 3.
 & inferuerunt se doloribus multis: fecit illos nimia cupiditas auaros, auaritia fecit illos corde duros: hæc est quam dicit apostolus idolorum seruitutem. Omnem igitur hominem qui illorum commodis non erat utilis persequebantur, prout Sap. 2. de illis in aduentu Christi prædictum est: Circumueniamus iustum, quoniã inutilis est nobis. hanc primã reddit sapientia eorum duritiæ & cæcitatæ causam, quoniam inutilis est nobis: & vltimò concludit, excæcauit illos malitia eorũ. Luc. etiam. 16. legimus domino prædicante, contra cupiditatem & auaritiam, pharisæos qui erant auari audientes, derisisse illum. Sic igitur factum est vt ex nimia cupiditate deuenirent in auaritiam, ex auaritia in cordis duritiam, ex cordis duritia in malitiam, ex malitia in obcæcationem, ex obcæcatione in infidelitatem. Non enim illis toleranda fuit Joannis abstinentia & austeritas, dicebant enim: demonium habet, quoniam eorũ cupiditati erat cõtrarius: De Christo domino dicebant: ecce homo vorax, potator vini, publicanorum & peccatorum amicus, quoniam eorum cupiditati aduersum sentiebãt. Caueamus igitur hanc cruentam cupiditatis & auaritiæ beſtiã, si volumus vineam possidere, gratia domini nostri Iesu Christi: Cui cum patre & Spiritu sancto, est honor, gloria & imperium. Amen.

TRACTATUS III.

In cap. XII. beati Marci.

T mittunt ad eum quosdam ex pharisæis & Herodianis, vt eum caperent in verbo. Qui venientes dicunt ei: magister, scimus quia verax es, & non curas quenquam: nec enim vides in faciem hominum, sed in veritate viam Dei doces. Licet dare tributum Cæsari, an non dabimus? Qui sciens versutiam illorum, ait illis: Quid me têtatis? afferte mihi denarium, vt videam. At illi obtulerunt ei. Et ait illis: Cuius est imago hæc & inscriptio? dicunt ei: Cæsaris. Respondens autem Iesus, dixit illis:

O ij

Reddito

Reddite igitur quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo. & mirabantur super eo: *Præuorum hominum consuetudo est, postquam à veritate confunduntur obmutescentes discedere: & utinam erubescerent: si enim semel rubore perfunderentur, non iterum aliam nouã molirètur tragædiam: Bene de illis prædixit Hieremias Trenorum cap. 4. facies sacerdotum non erubuerunt, nec senum miserti sunt. Crudeles igitur senes, & perfriata frontis sacerdotes, in vno à domino confusi, aliud moliuntur. Et mittunt ad eum quosdam ex pharisæis & Herodianis, vt eum caperent in verbo. Volentes in verbo capere Dei sapientiam, ipsi in sua nequitia capti sunt: Quæadmodum enim pisces, cum rapere cupiunt ab hamo escam, capiuntur & ipsi: sic isti miseri dum capere dominum in sermone nituntur, ipsi ab eius sapientia capti sunt: De his scriptum est: lacum aperuit & effodit eum, & incidit in foueam quã fecit: Conuertetur dolor eius in caput eius, & in verticem ipsius iniquitas eius descendet. Serò peccatum malitiæ curatur, si enim ex vna parte obturetur, per aliam diffluit. Qui venientes dicunt ei: Magister, scimus quia verax es, & non curas quemquam: nec enim vides in faciem hominũ, sed in veritate viam Dei doces. Licet dare tributũ Cæsari, an non dabimus? Scorpiones vultu blandiuntur, cauda feriunt: Quatuor vtique principibus, gubernatoribus & iudicibus valdè necessarias virtutes primò proponunt: veritatem, libertatem, non esse personarum acceptorem, veram prædicare doctrinã, non quæstus causa, non ob sui utilitatem, non ad ostentationem, sed in veritate viam Dei doces. His vultu placido propositis, & omni exteriori simplicitate, sub ouina pelle lupum gerentes, de tributo soluendo Cæsari quæstionem proponunt vna cum herodianis, eo quòd possint esse Herodiani testes oculati dati responsi: arbitrati sunt non posse dominum euitare calumniam. Si enim diceret non dandum tributum, accusaretur ab Herodianis coram Pilato, quod & nihilominus postremò fecerunt, dicente Luca cap. 23. Hunc inuenimus*

nimus subuertentem gentem nostram, & prohibentem tributa
 dari Cæsari, & dicentem se Christum regem esse: Si verò diceret
 soluendum, illum odiosum populo redderent, commouentes ipsum
 aduersus eum, quoniã fauebat Romanis, & tributa dicebat Cæsari
 esse præstanda. Dominus autem noscens illorum versutiam,
 ait illis: Quid me tentatis? in hoc suam diuinitatem ostendens,
 qui occulta cordis cognoscens, qua intentione proposuerint, quæ-
 stionem illis palã facit, dicens: quid me tentatis? cognosco quidẽ
 malitiam vestram, nihil me latere potest, qua intentione accu-
 sandi, & me perdendi id queritis noui, non opus est tentare cor-
 da prospicientem: Afferte mihi denarium: cumq; obtulissent, ait
 illis: Cuius est imago hæc & inscriptio? dicunt ei: Cæsaris. Red-
 dite igitur quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.
 Non opus est ambagibus, si imago hæc est Cæsaris, reddite illi
 quod suum est, & Deo de quo nulla vobis est ratio, reddite etiã
 imaginem eius, quæ est anima vnus cuiusq; vestri. Reddite igitur
 Deo quod suũ est, Christo domino honorẽ, gloriã, & imperium,
 cognoscentes eius diuinitatem, & ea quæ sunt Cæsaris, reddite
 Cæsari. Mirati sunt in eius responso, & mirabantur, inquit Euã-
 gelista, super eo: si crederent filium Dei non mirarentur super
 eius responso, sed mirarentur eius dignationem, quia voluit homo
 factus inter homines conuersari, & tantam hominum malitiam
 patienter ferre: sed qui pati venerat, omni die à principibus sa-
 cerdotum, pharisæis, & scribis, & senioribus, opprobria, irrisio-
 nes & tentationes patiebatur, quousq; ad mortem peruentũ est.
 Fugiamus igitur fratrum tentationes, nec molesti simus conciuibus
 nostris, simpliciter ambulemus & corde recto, & cum omnibus
 pacẽ habeamus: Quid enim aliud istæ quatuor generationes præ-
 cipuæ Iudæorum, quas prædiximus, collegerunt è contradictione
 operũ domini, nisi temporale opprobrium & dispersionẽ, æternũ
 supplicium & confusionẽ: Reddamus itaq; animas nostras illi,
 cuius imaginem præseferunt. Faciamus, dixit dominus, hominem

ad imaginem & similitudinem nostram: imago igitur cum sit anima Dei, nulli alteri se donare potest, quod si facit, rapinam committit dans animam suam cuique alteri, quoniam Dei imago, & similitudo eius est. Quae sunt Caesaris, Caesari dentur: Dominus enim dicit, & apostolus Paulus ait: Cui tributum tributum, cui vectigal vectigal, non solum propter timorem, sed etiam propter conscientiam. Reges enim iustitiam populo ministrant, & pacem etiam in suis regnis tenentur habere: duo haec sunt munia regum, in pace videlicet & iustitia populos suos continere, ideo tributa illis praestant populi, ideo à domino comendantur, dum ait: reddite quae sunt Caesaris, Caesari. Si igitur Caesari pro pace & iustitia, quae tenetur populo ministrare tributa praestantur, quae quae so tributa tenemur reddere domino, à quo cuncta quae habemus accepimus? quid habes quod non accepisti? quod si accepisti, quid gloriaris? hoc est, quid extolleris tanquam non acceperis? Parum est quod dominus de agrorum fructibus ex postulat decimas, de omnibus etiam sensibus, deberemus fructum semper domino reddere: de omnibus animarum nostrarum potentijs, sicut dicebat Osee: omnem aufer iniquitatem, & accipe bonum, & reddemus vitulos labiorum nostrorum. Ecce labiorum fructus: sic de caeteris possumus dicere sensibus: o utinam in eius semper laude versemur, ne quicquam aduersum eius voluntati faciamus, tunc enim uero verum reddimus Deo fructum, cum nihil permittimus in anima nostra, neque in sensibus nostris fieri, quod dominicis praecipis repugnet, tunc enim ipse nobis cum inuocauerimus respondet: ecce adsum. Qui cum patre & spiritu sancto, uiuit & regnat in seculorum secula. Amen.

In cap. XII. beati Marci.

Tvenerunt ad eum Sadducæi, qui dicunt resurrectionem non esse, & interrogabant eum, dicentes: Magister, Moyses nobis scripsit, ut si cuius frater mortuus fuerit, & dimiserit uxorem, & filios non reliquerit, accipiat frater eius uxorem ipsius, & resuscitet semen fratri suo. Septem ergo fratres erant, & primus accepit uxorem, & mortuus est, non relicto semine. Et secundus accepit eam, & mortuus est, & nec iste reliquit semen. Et tertius similiter. Et acceperunt eam similiter septem, & non reliquerunt semen. Nouissima omnium defuncta est & mulier. In resurrectione ergo, cum resurrexerint, cuius de his erit vxor? septem enim habuerunt eam uxorem. Et respondens Iesus, ait illis: Nonne ideò erratis, non scientes scripturas, neque virtutem Dei? Cum enim à mortuis resurrexerint, neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut angeli Dei in cœlis. De mortuis autem, quòd resurgant, non legistis in libro Moyse, super rubum quomodo dixerit illi Deus, inquiring: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob? Non est Deus mortuorum, sed viuorum: Vos ergo multum erratis. *Nunc ab his qui se profitebantur fideles, nunc verò ab hæreticis Sadducæis calumniam patitur dominus: non desunt iniquis suæ iniquitatis socij. Isti aduersarij erant, nempe Sadducæi hæretici negabant animas & angelos esse, & per consequens mortuorum resurrectionem: pharisæi utrumque fatebantur, veruntamen illis abeuntibus, succedunt isti semibruti homines, volentes etiam cum domino disputare: argumentum eorum, quemadmodum & ipsi, satis carnale erat, & fœdum: sic suam igitur stultitiam palam fecerunt.* Magister, Moyses nobis scripsit, ut si cuius frater mortuus fuerit, & dimiserit uxorem, & filios non reliquerit, accipiat frater eius uxorem ipsius, & resuscitet semen fratri suo. *Deinde longam texuere historiã de quadã defuncta muliere, quæ accepit*

Deu. 23.

septem, sibi inuicem succedentibus viris fratribus, omnes defuncti
 sunt sine liberis, quis ergo cōcludunt: perindē ac si dicerent, tu af-
 firmas resurrectionē futuram, animas & angelos, quis horū septē
 eam habebit in resurrectione uxorem? dominus misericors, volēs
 illos à suo errore reuocare, respōdit: Non ne ideò erratis, ob hoc
 scilicet, existimantes in futuro seculo opus esse nubere ad libero-
 rum procreationem: non enim scitis scripturā, nec virtutem Dei?
 suscitati, sicut angeli Dei in cælo erunt. Quemadmodū angeli nō
 multiplicantur generatione cōmixta, sed à Deo simul creati sunt:
 Sic homines resuscitati, non habebunt opus matrimonio, quod in-
 stitutum est ad propagationem humani generis, quæ tūc cessabit,
 quoniam non erit opus amplioris multiplicationis, quando iam
 finietur seculum. De resurrectione autem, cuius virtutem igno-
 rantes negatis futuram, nunquā legistis, Deum, cum loquutus est
 de rubu Moysi, dixisse illi: Ego sum Deus Abrahā, & Deus
 Isaac, & Deus Iacob? Jam à multis annorū cētenarijs defun-
 cti sunt: si illi secundum animas, in Dei conspectu non viverent,
 quomodo Deus se illorū diceret Deum? non enim est Deus mor-
 tuorum, hoc est, eorum qui omninō non sunt, sicut isti Sadducei
 opinabantur, animas hominum morientium in nihilum reuerti,
 simulque cum corporibus finem accipere. Deus igitur dicit, domi-
 nus non est Deus eius, quod omnino euanescit & in nihilum re-
 uertitur. Itaque cum Deus se illorum sanctorum dicat Deum,
 utique viuunt coram eo non corpore, quod in terram versum est,
 sed anima, quæ immortalis est, & quæ principium habens, caret
 fine. Vos ergo multum erratis: Sic confusa recessit Sadduceorū
 hæretica turba. Illa igitur desideranda est vita, in qua omnes nos-
 træ necessitates cessabunt, ibi sponsalitia vacua erunt, ibi cibus
 & potus ociosi, ibi nulla ars, nulla scientia necessaria, ibi nullus
 nobis erit cuiuscunque necessarius vsus creaturæ, unusquisque
 habebit sui status sacietatem, pœnarum mali, deliciarum in diuina
 visione boni. Nihil à nobis reuera esset omittendum, quod ad
 illam

illam cœlestem patriam posset adducere, quicquid ad illam adis-
 piscendam esset utile: proculdubio sine vlla hæsitatione, etiam si
 mortem oporteret pati, esset à nobis faciendum. Si nunc aliquis ve-
 niret ad nos, annunciâs in solam quandam latissimam nouiter esse
 inuentam, in qua esset salus perpetua, nullus vnquã infirmaretur,
 nullus vnquam moreretur, vnusquisque habitatorum, quod desi-
 deraret continuo præ manibus haberet, amenissima prouincia:
 delectabile regnum: quis quæso non inhiaret illuc peruenire? quis
 non præpararetur? & si oporteret omnia quæ nunc possidet re-
 linquere, id libentissimè faceret, quo ad illam citius posset perue-
 nire? Si igitur hominibus ex illa ad nos prouincia venientibus, ta-
 liaque narrâtibus crederemus, & proprias relinqueremus sedes,
 vt illius delectabilis regni possemus esse incolæ, quanto magis de-
 bemus prædicante filio Dei inhiare, concupiscere, & omnibus vi-
 ribus, si opus est, relinquere omnem substantiam, & nihil diffici-
 le à nobis iudicantes, vt ad illam fœlicitatem peruenire possimus,
 quæ multo preciosior, multo ditior, multo salubrior est illa, quæ
 prædiximus: præcipue autem, cum non tantum animarum delicia
 tiæ inenarrabiles sint, verum etiam & corpora nostra in resurre-
 ctione surgent in incorruptione: & si seminetur dum moritur in
 corruptione: seminatur in ignobilitate, surget in gloria: seminatur
 in infirmitate, surget in virtute: seminatur corpus animale, sur-
 get corpus spirituale. Hæc optanda patria, hæc desideranda ciui-
 tas, hæc totis viribus quærenda gloria, in qua Christus Iesus do-
 minus noster cum patre & spiritu sancto laudatur, benedicatur
 & glorificatur in æternum. Amen.

1. Corin.

15.

TRACTATUS V.

In cap. XII. beati Marci.

Accessit vnus de scribis, qui audierat illos conquirentes, & videns quia bene illis responderit, interrogauit eum, quod esset primum omnium mandatum. Iesus autem respondit ei, quia primū omnium mādatum est, audi Israēl: dominus Deus tuus, Deus vnus est. Et diliges dominum Deum tuū ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua. Hoc est primum mandatum. Secundum autem simile est illi: diliges proximū tuum sicut te ipsum: Maius horū aliud mandatum non est. Et ait illi scriba: Bene, magister, in veritate dixisti: quia vnus est Deus, & non est alius præter eum: Et vt diligatur ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine: & diligere proximū tanquam seipsum, maius est omnibus holocaustis, & sacrificijs. Iesus autem videns quod sapienter respondisset, dixit illi: Nō es longē à regno Dei. Et nemo iam audebat eū interrogare.

Quarta adest in templo domino tentatio: prima fuit principum sacerdotum, scribarum & seniorum: in qua potestate dicentium hæc facis? secunda pharisæorum cum Herodianis, an licitum esset tributum Cæsari præstare. tertia Sadducæorum de mortuorum resurrectione. quarta huius scribæ, qui voluit etiam ipse solus conquirere de magno mandato, vt experiretur, an nouerit bene dominus qui legem dedit ipsam legem. O mira Christi patientia: æquo enim uerò animo omnia audiebat, sine tumultu & strepitu uerborum responsa præstabat, & vnico uerbo omnes dubitationes dissoluebat. Itaque nunc habemus quæstionem de magno legis mandato, cui dominus pro rei magnitudine, ex scriptura secundum suum morem respondit: docens nos, ne è capite nostro quærentibus responsa tribuamus, sed si inueniri potest eorum

decia

decisio in scriptura, ad illam recurramus. Ecce enim Sadducæis
 ex scriptura respondit, nunc autem scribæ huic etiam ex scriptura,
 quod Deus unus sit in essentia, & diligatur ex toto corde: omnes
 videlicet cogitationes nostras in ipsum dirigi oportet: tunc enim
 diriguntur, cum nihil quod aduersum est legi eius cogitamus: per
 fectius diriguntur, cum de illo meditamur. Habemus namque la-
 tissimos ad meditandum campos, omnia videlicet opera eius quæ
 fabricatus est in cælo & in terra, mari & omnibus abyssis: Rur-
 sus habemus dominum nostrum Iesum Christum, in quo sunt om-
 nes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi, nihilque optari po-
 test quod in illo non reperiatur, deitatis, dilectionis, puritatis, be-
 nignitatis, indulgentiæ, largitatis, donorum & gloriæ, siquidem
 Deus & homo est. Ex toto corde diligendus est Deus, qui nobis
 unicum filium dedit redemptorē, ipse redemptor qui nos suo sa-
 cratissimo sanguine redemit cum sit Deus, etiā super omnia di-
 ligendus est ex tota anima, hoc est ex tota voluntate: omnes vide-
 licet animæ nostræ affectiones in illum dirigantur: tunc enim ex
 tota anima diligimus, cum nihil diligimus, quod non vel ipse sit,
 vel propter ipsum amemus. O foelix anima, quæ tota in suo Deo
 commoratur, tota in illo versatur: omnis eius conuersatio cū apo-
 stolo Paulo in cælis est. Dulce utiq; mandatum, suaue iugum, le-
 uis sarcina, honorifica conuersatio, gloriosa associatio, semper
 summo bono tota anima adherere: neminem timebit iste, nihil
 conturbabit istum quidquid acciderit ei, & si totus con fractus la-
 batur orbis, intrepidum reperient talem ruinæ. Ex tota tūc men-
 te siue intellectu diligimus, cum omnes nostras intentiones in illū
 dirigimus: finis est primus in intentione, & ultimus in assecutio-
 ne. Quando igitur finē omnium nostrarum actionum in Deum
 dirigimus, nolentes quicquam facere quin in illum dirigatur,
 tunc totus intellectus, cuius est intelligendo omnes actiones di-
 rigere, in illum tendit: Tota fortitudine diligimus Deum, cum
 omnia quæ nobis vires præstant in illum pariter diriguntur,
 diuis

Collos. ad

diuitiæ, honor, redditus, dignitates, vires corporis, ingenij acumē,
 & quidquid aliud quod nobis vires præstat, in eius obsequio im-
 pēdimus. Cum aliàs dñs de ista esset quæstione percontatus à quo-
 dam, qui quid faciendo vitam æternam possidere posset quærebat:
 eodem similiter modo respondit, & tam illi quam isti, semper huic
 de dilectione Dei super omnia, addidit proximorum dilectionem
 sicut nostrum ipsorum. Præ nobis igitur & præ omnibus, & su-
 per omnia Deus est diligendus, proximi autem sicut nos: hoc pro-
 pterea arbitramur dominum semper addidisse de secundo man-
 dato præceptum, eo quòd probatio dilectionis Dei, est exhibitio
 dilectionis proximi. Dicit enim beatus Ioānes in sua. i. epistola:
 qui fratrem suum, quem videt non diligit, Deum quem non videt
 quomodo potest diligere? Ceterū, hoc etiam confirmatur, eo quod
 dominus semper ponit dilectionem proximi propè suam, & dixit:
 amen dico vobis, quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis:
 in die autem qua iudicabit orbem terræ, etiam de operibus bonis
 proximis exhibitis, vel negatis fiet discussio. Quemadmodū enim
 aurifices habent certum calculum, quem tactum vocant, vbi tan-
 gunt aurum ad experiendam ipsius auri virtutem: sic nobis proxi-
 mi à Deo sunt dati, quatenus in illis probetur illa quā erga Deū
 optimum maximū habeamus dilectio. Scriba autem prætulit Dei
 & proximi dilectionem, omnibus holocaustis & sacrificijs, &
 merito: quoniam quidquid Deo offertur sine eius amore & gra-
 tia, ad vitam æternam non prodest: cui, dominus respondit, non
 esse longè a regno Dei, qui sic bene de lege sentiebat. Cui cum pa-
 tre & spiritu sancto, est honor, & gloria in æternum. Amen.

Don
 ergo
 mul
 sua:
 ri in
 mos
 obte
 Et f
 turb
 ban
 mir.
 illis
 nibr
 ex e
 sua,
 qui
 nen
 non
 vt p
 pulp
 tum
 min
 intr
 gisp
 qui

In cap. XII. beati Marci.

T respondens Iesus dicebat, docens in templo:
Quomodo dicunt scribæ Christum filium esse
 Dauid: ipse enim Dauid dixit in spiritu sancto:
 Dixit dominus dño meo, sede à dextris meis:
 Donec ponam inimicos tuos: scabellum pedum tuorum. Ipse
 ergo Dauid dixit eum dominum, & vnde est filius eius? Et
 multa turba eum libenter audiuit. Et dicebat eis in doctrina
 sua: Cauete à scribis, qui volunt in stolis ambulare, & saluta-
 ri in foro, & in primis cathedris sedere in synagogis, & pri-
 mos discubitus in cœnis: qui deuorant domos viduarum sub
 obtentu prolixæ orationis, hi accipient prolixius iudicium.
 Et sedens Iesus contra gazophylacium, aspiciebat quomodo
 turba iactaret æs in gazophylacium, & multi diuites iacta-
 bant multa. Cum venisset autem vidua vna pauper, misit duo
 miruta, quod est quadrans. Et conuocans discipulos suos, ait
 illis: Amen dico vobis, quoniam vidua hæc pauper, plus em-
 nibus misit, qui miserunt in gazophylacium. Omnes enim
 ex eo quod abundabat illis, miserunt: hæc verò de penuria
 sua, omnia quæ habuit misit totum victum suum. *Scribæ,*
qui legis doctores se esse profitebantur, quibus populus in expo-
nendis scripturis fidem præstabat, maximo tenebantur piaculo
non inuestigantes tempus aduentus domini, signa & doctrinam,
vt possent de re maxima in lege, hoc est, de Messia certiorè po-
pulum reddere: atqui ipsi obcæcati vnà cum principibus sacerdo-
tum, pharisæis & senioribus, clauem, prout illis impropertavit do-
minus, scientiæ abstulerunt, & nec ipsi introierunt, & volentes
introire prohibuerunt: Sic enim habetur Luc. II. Væ vobis le-
gisperitis, qui tulistis clauem scientiæ, ipsi non introistis, & eos
qui introibant prohibuistis: propterea de illis loquitur dominus,
 dicēs:

dicens: Quomodo dicunt scribæ Christum filium esse Dauid? videtur nihil aliud docuisse illos populum, præterquam Messiam de domo David venturum, nullum unquam de diuinitate eius verbum habuisse, cum in sacra scriptura multis in locis expressum esse perspicuum sit, quando neque illis Deum filium habere ignotum erat: Ipsi enim uerò coram Pilato domino obiecerunt, dicentes: nos legem habemus, & secundum legem debet mori, quia filium Dei se fecit. Ipsi etiam domino pendenti in cruce illudebant, dicentes: si filius Dei es descende de cruce. nusquam enim dixerunt, Deus filium non habet, & ipse hoc falsum testimonium Deo imposuit, ideo illum reum esse mortis accusamus: sed tantummodo accusant quòd falso se dixit filium Dei esse. Quod & sapientia cap. 2. prædixit futurum his verbis: Cautemur quæ ventura sunt illi, & sciemus quæ erunt nouissima illius, si enim est verus filius Dei, liberabit illum de manibus contrariorum. Cum igitur legis periti scribæ, de Messia aliud populo non annunciarent nisi tantum filium David futurum, dominus volens ipsi populo manifestare suam (quoniam verus est Messias) diuinitatem, inquit: Quomodo enim dicunt scribæ Christum filium esse David? ipse enim David dixit in spiritu sancto: hoc est, cum ipse per spiritum sanctum prophetans, de Messia loqueretur: Dixit dominus dño meo, sede à dextris meis, Donec ponā inimicos tuos, scabellum pedum tuorū. Ipse ergo David dixit eum dominum, & unde est filius eius? ac si cōcludat: aliam igitur habet deitatis naturam, qua David eum dominum dicit, nempe si tantummodo homo esset non Deus, non illum dominum David, in spiritu sancto loquens, appellaret. Et multa turba eum libenter audiuit, tunc in sua dicebat doctrina: Cauete à scribis, ostendens quomodo prophetarum oracula populo celebrabant, & nec ipsi introierunt, & eos qui intrare volebant prohibuerunt. Cauete à scribis, qui volunt in stolis ambulare, & saluari in foro, & in primis cathedris sedere in synagogis,

& primos discubitus in cænis: qui deuorant domos viduarum sub obtentu proluxæ orationis, hi accipient proluxius iudiciū. Quatuor illis opponit dominus, ambitionis & superbiæ duo, cupiditatis tertium, in stolis ambulare quartum: quas ego non solum cultiores arbitror vestes, verū etiam religiosiores: cultus enim cultior & religiosior ostentationi illis inseruiebat, ut in se omnium oculos conuerterent: Nimis etiam curabāt salutari ab omnibus in foro dum in publicum prodibant, tanquam præcipui inter homines: tertio autem dum in synagogam contingebat ire, primas requirebant cathedras: quarto dum inuitabantur ad cœnam, primos discubitus occupabant: ecce eorum ambitio, arrogantia & superbia maxima. Deinde ne in his, modo seculari se habere existimarentur, hypocritam adiungebant sanctitatem, & in morte virorum proluxas orationes apud viduas mulieres fundebant, pro animabus defunctorum; neque id gratis, sed proluxæ orationi proluxum accedebat stipendium, ideo ait dominus: hi accipient proluxius iudicium, lata sententia scribarum, eo quod sua cupiditate & arrogantia obcaccati, dominum agnoscere noluerunt: quin etiam & populum à vera fide in Christum auerterunt. Et sedes Iesus contra gazophylacium, aspiciebat quomodo turba iactaret æs in gazophylacium, & multi diuites iactabant multa. Nota quod dominus non arguit gazophylacium, neque inutiliter dicit ibi æs esse iactatum, quinimo & viduam laudat, quæ omnia quæ habuit iactauit: hæreticos dominus præsciens futuros, qui omnia hæc & templorum ædificia erant demolituri, sedens voluit aspicere omnes iactantes in gazophylacium, accessit vidua pauper & misit duo minuta, quod est quadrans. Et conuocans discipulos suos, ait illis: (volens approbare cōtra hæreticos elemosynam templo factam, verè acceptabilem esse, volens etiam ostendere quantitatem elemosynæ, iuxta possibilitatem dantis esse attendendam) Amen dico vobis, quia vidua hæc pauper, plus omnibus misit, qui miserunt in gazophylacium.

Omnes

Omnes enim ex eo quod abundabat illis, miserunt: hæc vero de penuria sua, omnia quæ habuit misit, totum victum suum. Itaque deuotio huius viduæ laudatur, opus templo exhibitum probatur, & si quis totum victum suum templo obtulerit, à domino commendatur: fabricanda igitur sunt templa, erigenda altaria, dona ecclesiæ offerenda, omnia hæc à domino in hac lectione probantur. Coercendi itaque sunt ecclesiastica disciplina oppositum sentientes, docentes vel prædicantes: benedictus sit dominus noster Iesus Christus, qui sciens omnia quæ ecclesiæ suæ erant superuentura, sufficientissimè necessaria, verbis & exemplis docuit, ut volentes ad lucens Euangelium aspicere, omnibus proprii arrogantis intellectus deiectis tenebris, errare non possint, quin veritatem & lumen videant, dominum nostrum Iesum Christum. Qui cum patre & spiritu sancto, vivit & regnat, in æternum. Amen.

In cap. XIII. beati Marci.

T cum egrederetur de templo, ait illi vnus ex discipulis suis: Magister, aspice quales lapides, & quales structuræ. Et respondens Iesus, ait illi: Vides has oēs magnas ædificationes: Non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur. Et cum sederet in monte Oliuarum contra templum, interrogabant eum separatim Petrus, & Iacobus, & Ioannes, & Andræas: Dic nobis quando ista fient: & quod signum erit, quando hæc omnia incipient consummari: Et respondens Iesus, coepit dicere illis: Videte ne quis vos seducat: multi enim venient in nomine meo, dicentes, quia ego sum: & multos seducent. Cum audieritis autem bella, & opiniones bellorum, ne timueritis, oportet enim hæc fieri, sed nondum finis. Exurget enim gens contra gentem, & regnum super regnum, & erunt terræ motus per loca, & fames: initium dolorum hæc. Videte autem vosmetipsos. Tradent enim vos in concilijs, & in synagogis vapulabitis, & ante reges & præsides stabitis propter me, in testimonium illis. Et in omnes gentes primum oportet prædicari Euangelium. Et cum duxerint vos tradentes, nolite præcogitare in illa hora quid loquamini: non enim vos estis loquentes, sed spiritus sanctus. Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & consurgent filij in parentes, & morte afficient eos. Et eritis odio omnibus, propter nomen meum: Qui autem sustinuerit in finem, hic saluus erit. *Hoc 13. cap. beati Marci oportet in tres diuidi sententias, ut eius sensus percipi possit, de quibus in cōmentario nostro super Matth. satis dictum est. Nihilominus tamen ne hoc cap. legentes sententiæ confundant, illud sic oportet diuidere. Meminisse oportet Matth.*

tria quæsiſſe hos domini discipulos, cōmemorare: Dic nobis quando hæc erunt, & quod signum aduentus tui, & consumationis seculi. hic Marcus tantūmodo, de templi diruptione, & ciuitatis Hierusalem vastatione discipulos domino proposuisse cōmemorat, nihilominus ad omnia tria, quæ diximus, domini responsa, copiosè recitat: igitur attendendū est, dominū primò de templi euersione, & persecutione apostolorum differere. secundo autem de aduentu Antechristi, ibi: erunt enim dies illi, tribulationes tales et cæ. tertio de consumatione seculi & futuro iudicio, ibi, sed in illis diebus post tribulationē illam. Attendenda etiam sunt verba vltima huius cap. scilicet: quod autē vobis dico omnibus dico, vigilate: perinde est ac si dñs diceret: hoc autē quod vobis annuncio, non tantū vobis, quin etiā omnibus venturis post vos dico, eo quòd omnes vigilantes sint: quo fit clarius id quod diximus in tres partes esse diuidendum hoc cap. Primò etiam de euersione Hierusalem, vnà cum templo, adiunxit dominus apostolorum persecutionem, ne illos impræmeditados occuparet: praua conuersatio sacerdotum in templo, ruinam templo minatur: præcedentibus capitulis legimus, peccata grauissima principum sacerdotum, scribarum, pharisæorum, seniorum. Quid aliud expectandum erat, quā id quod respondit dominus ostendenti illi templi structurā nobislem? Vides has omnes magnas ædificationes? Nō relinqueretur, respondit, lapis super lapidem, qui non destruatur. Caueant igitur omnes templi habitatores & possessores: Magna fuere in Hispania templa, & per infideles quondam dirupta sunt: magna fuerunt in Africa templa, & à Gothis, qui ab Hispania prodierunt, sunt euersa, quorum vsque hodie ruina permanet. Cum autem esset in monte Oliueti dominus, quatuor discipuli quæsierūt: Dic nobis quando ista fient? & quod signum erit, quando hæc omnia incipiēt consumari? prædixit dominus venturos pseudo christos, & multos seducent: Antechristus horum caput est, quē admodum & beatus Ioannes ait: Audistis quia Antechristus venit,

venit, & multi Antechristi facti sunt, unde scimus quia nouissima hora est. Hoc dixit, quoniā audierat à domino hoc quod beatus Marcus dicit: Multi enim venient in nomine meo dicētes, quia ego sum: & infra ait: Exurgent pseudo Christi, & pseudo prophetae. Tunc illis annunciat dominus praelia futura, & terrae motus, & fames initia esse dolorum: & discipulorum persecutionem subiunxit, eo quod post apostolorum persecutionem, & à tota Iudaea expulsionē, subsequuta est templi euersio, & totius Hierusalem vastatio, per Titum & Vespasianum facta. Propterea dominus templi diruptioni, apostolorum persecutionem interposuit, & tyrannidem Iudaeorum in credētibus, quorum filij parentes tradebant in mortem, & fratres fratres, & omnibus hominibus odio facti sunt. Illud autem quod ait, in omnes gentes primū oportet praedicari Euangelium, ad seculi consumationem est referendum, nō autem ad templi euersionem: Sic enim ait beatus Matth. Et praedicabitur hoc Euangelium regni in toto mundo, & tunc veniet consumatio. Sequitur etiā aliud signū, vastationis Hierusalem & templi: cum videritis, inquit, abominationem desolationis stantem ubi nō debet, hoc est in templo, quae dicta est à Daniele addit beatus Matth. Idolum: dicūt quidam, quod fuit positum in templo, vel statuam Adriani equestrem illud fuisse signum proximae venturae euersionis templi & Hierusalem. tunc qui in Iudaea sunt fugient ad mōtes propter magnam tribulationem, quam passuri erant Iudaei in illa obsidione facta per Titum, ita vt stercora manducarent, quin etiam & propriam prolem: & nullus Iudaeorum remansit, qui vel non fame mortuus, vel gladio occisus fuerit, vel in captiuitatē ductus, teste Iosepho de bello Iudaico. Sic dispersa est omnis Iudaea per vniuersum orbem: & ne vnquam expectent Messiam, nisi quando venerit dominus iudicare seculum per ignem, audient suum Danielem cum de hebdomadibus venturi Christi agit, dicentem: Et erit in templo abominatio desolationis, & vsq̄ ad consumationem & finem perseue-

rabit desolatio: non profectò reædificabitur templum, quemadmodum factum est post Babylonis captiuitatem per Zorobabel. Sed quid ait audi, vsque ad consumationem seculi, intellige in finem videlicet mundi perseuerabit desolatio. Vab autē pręgnantibus & nutrientibus in illis diebus, eò dicit dominus, quoniam grauata prolis pondere celeriter fugere non poterunt: orate verò vt hyeme non fiant, quoniam non est aptum tempus ad fugiendū, propter inundantes pluuias. Quo peruenerit Iudæorum proteruitia videmus: quas in inferno patiuntur pœnas credimus, sed non videmus: Videbimus siquidem cum dies nostra vltima venerit. Vtinam gaudentes cum Christo domino videamus, & è cælo pœnas illorum prospiciamus: interim autem si qui illorum ad nostras peruenerint manus, non cessemus illos monere, & sacris scripturis ostendere redemptorē: ne & qui in partibus aliquibus à christianis tales viuere permittuntur, ipsi cū suis scribis, sacerdotibus & senioribus & pharisæis prædictis in inferno perpetuò suæ perfidiæ crutiatus reddant. Christo autem domino cum patre & spiritu sancto, est honor, gloria, imperium in æternum. Amen.

TRACTATUS II.

In cap. XIII. beati Marci.

Runt enim dies illi, tribulationes tales, quales non fuerunt ab initio creaturæ, quam condidit Deus, vsque nunc, neque fient. Et nisi breuiasset dominus dies, non fuisset salua omnis caro: sed propter electos quos elegit, breuiabit dies. Et tunc si quis vobis dixerit: ecce hic est Christus, ecce illic: ne credideritis. Exurgent enim pseudoChristi, & pseudoprophetae, & dabunt signa & portenta ad seducendos, si fieri potest, etiam electos. Vos ergo videte: ecce prædixi vobis omnia. *Hæc est secunda pars huius cap. 13. in qua dominus de signo aduentus sui tractat, quam ex ipsa*

litera

litera satis ostenditur, non posse ad euersionem templi & Hierusalem applicari: quoniam illae tribulationes & si fuere magna, nihilominus aliae penè similes leguntur: nempe obsidete Rege Syriae Samariam, tandiu obsessa est ciuitas, donec venundaretur caput asini octoginta argenteis, & quarta pars cabi stercoris columbarum quinque argenteis. Cumque Rex Israël transfret per murum, mulier quaedam exclamauit ad eum, dicens: Salua me domine mi rex. Qui ait: non te saluet dominus: unde te possum saluare? de area, vel de torculari? Dixitque ad eam Rex: quid tibi vis? Quae respondit: mulier ista dixit mihi, da filiū tuū vt comedamus eum hodie, & filium meū comedemus cras. Coximus ergo filium meum & comedimus: dixique ei die altera, da filium tuum vt comedamus eum: quae abscondit filium suū. Arcta nimis fuit haec obsessio, sed illa Hierosolymorum maior, quando ad euersionem vsque peruenit. Erunt enim dies illi, tribulationes tales, quales nō fuerūt ab initio creaturae, neque fient. Et nisi breuiasset dñs dies, non fuisset salua omnis caro: sed propter electos quos elegit breuiabit dies. Hoc cum illa obsidione non quadrat, ideo illam dicimus esse persecutionem, quae sub Antechristo omnibus fidelibus est futura: exurgēt enim pseudochristi, & pseudo prophetae, & dabunt signa & portenta ad seducendos, si fieri potest, etiā electos. Haec signa & portenta apparentia erunt, sed falsa, secundū beatū apostolum Paulū, qui Thessalonicensibus scribens, ait: Et tunc reuelabitur ille iniquus, quē dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduētus sui eum, cuius est aduētus secundū operationē Sathanae, in omni virtute, & signis & prodigijs mendacibus. Vos ergo videte: ecce praedixi vobis omnia. Non hunc Antechristi aduentū apostoli viderunt, sed quod dicit: Vos ergo videte: ecce praedixi vobis omnia, ad praedicandum & scribendū, vt notum sit omnibus fidelibus v̄turis: Ideo in fine totius huius cap. ait Euangelista dominū dixisse, quod autem vobis dico, omnibus dico, vigilate. Vigilemus

4. Reg. 6.

Epist. 2.
cap. 2.

igitur omnes, quandoquidem ignoramus, an nostris vel alijs futuris temporibus, hæc grauiſſima omnium perſecutionum, quæ factæ ſunt aduerſus eccleſiam continget, ſemper Chriſtum dominum præcantes, & dicentes: *Et ne nos inducas in tentationem. Qui viuus & regnas cum Deo patre, in vnitæte ſpiritus ſancti Deus, per omnia ſeculorum ſecula. Amen.*

TRACTATUS III.

In cap. XIII. beati Marci.

Ed in illis diebus poſt tribulationem illam ſol contenebrabitur, & luna non dabit ſplendorem ſuum, & ſtellæ cœli erunt decedentes, & virtutes quæ in cœlis ſunt, mouebuntur. Et tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus cum virtute multa, & gloria. Et tunc mittet angelos ſuos, & congregabit electos ſuos à quatuor ventis, à ſummo terræ uſq; ad ſummum cœli. A ficu autem diſcite parabolam: Cum iam ramus eius tener fuerit, & nata fuerint folia, cognoscitis, quia in proximo ſit æſtas: Sic & vos cum videritis hæc fieri, ſcitote quod in proximo ſit in oſtijs. Amen dico vobis, quoniam non tranſibit generatio hæc, donec omnia iſta fiant. Cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt. De die autem illo vel hora, nemo ſcit, neq; angeli in cœlo, neq; filius, niſi pater. Videte, vigilate, & orate: nescitis enim quando tempus ſit. Sicut homo qui peregre profectus reliquit domum ſuam, & dedit ſeruis ſuis poteſtatem cuiuſq; operis, & ianitori præcepit, vt vigilet. Vigilare ergo (nescitis enim quando dominus domus veniat: ſerò an media nocte, an galli cantu, an manè) ne cum venerit repente, inueniat vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico: Vigilare. *Ecce tertium quaſitum ſolutum, ſcilicet & quod ſignum conſumationis ſeculi: ſolis obtenebratio, lunæ obſcuratio, ſtellæ decedentes, cometas in-*

tellige

tellige, vel ignem in modū stellarum descendentē: nempe vna noua stella ad Christum ostendendū regibus, nouiter creata est: ad illū tanquā iudicē manifestandum multæ decident. Et fortè iste est ignis, qui ante faciē eius venturus est adurens terrā: de quo in psal. Psal. 96:
 Ignis ante ipsum præcedet. Et beatus apostolus Petrus: Cæli autē 2. Petri. 3:
 qui nunc sunt & terra, eodē verbo repositi sunt, igni reseruati in diem iudicij. Quod verò ait, de die autē illo, vel hora nemo scit, neque angeli in cælo, neque filius, nisi pater. Sic accipiendū est: quemadmodū verè dicitur nescire in confessione detecta confessarius, quoniā illi dicta sunt, eo modo quòd reuelare non potest: Sic filius illā horā secundū diuinitatē vnā cum patre prænosces, in humanitate assumpta reuelare non potest, quoniā illā ad nemini dicendū vnā cum patre nouit. Ita dñs cū de regno Israël quereretur, respōdit: Non est vestrū nosse tempora, vel momenta quæ pater posuit in sua potestate: etiā filius & spiritus sanctus, quorum vnā est essentia, vna voluntas, in sua potestate posuere tempus cōuersionis Iudæorū. Dicendo ergo, quæ pater posuit ex sua potestate, non excludit filiū & spiritū sanctū: Dicēdo igitur nūc: neq; filius, idē est ac si dicat, nō posse reuelare per organū humanitatis assumptæ quod soli patri est notū, notū etiā filio & spiritui sancto, sed nō ad reuelandū nisi eo tempore, quo vnā eademq; voluntas in Deo statuit reuelandū. Vigilia verò nobis viuētib; sumopere cōmēndatur, ne nos illa dies imparatos inueniat, terq; repetitur: Videte, vigilate, & orate: deinde subiuncta similitudine patris familias repetit. Vigilare ergo (nescitis enim quādo dñs domus veniat: serò an media nocte, an gallicantu, an mane) ne cum venerit repente, inueniat vos dormiētes. *Item* tertio cōcludit: Quod autē vobis dico, omnibus dico, Vigilare. O bone Iesu viuorū & mortuorū iudex, cuius verba, cælo & terra transientibus, non utiq; transibūt, dū viuimus precamur supplices, sic tua facias gratia vigilare, ne nos dormiētes inuenias cū veneris iudicare. Cui cū patre & spū sancto, est honor, gloria & imperiū in eternū. Amē.

Rat autem pascha & azyma, post biduum, & quærebant summi sacerdotes & scribæ quomodo eum dolo tenerent, & occiderent. Dicebant enim: Non in die festo: ne forte tumultus fieret in populo. Et cum esset Bethanię in domo Simonis leprosi, & recumberet, venit mulier habens alabastrum unguenti nardi spicati pretiosi, & fracto alabastro effudit super caput eius: Erant autem quidam indignè ferentes intra semetipsos, & dicentes: Vt quid perditio ista unguenti facta est? Poterat enim unguentum istud venundari plusquam trecentis denarijs, & dari pauperibus. Et fremebant in eam. Iesus autem dixit: finite eam, quid illi molesti estis? bonum opus operata est in me: semper enim pauperes habebitis vobiscum, & cum volueritis potestis illis benefacere, me autem non semper habebitis. Quod habuit hæc, fecit, præuenit enim unguere corpus meum in sepulturam. Amen dico vobis, ubicunque prædicatum fuerit Euangelium istud in vniuerso mundo, & quod fecit hæc, narrabitur in memoriam eius.

Passionē dñi nostræ redemptionis pretiū, quadrupliciter considerare possumus: nempe quomodo per illā diuinitas dñi manifestatur ex scripturis: hoc prouidit Deus, hoc sua sapiētia ordinauit, ut in illo diuinitas Messia ostenderetur quo magis videbatur abscondi: & quanto inimici satagebant ne nomen eius amplius memoraretur, per illud amplius illustraretur. Mirabilis enim uero magnitudo diuini consilij, longè superās omnē humanā sapiētiam: sic enim passio dñi per omnes suos actus prophetata est & manifestata, ut nullus alius possēt credi Messias, nisi qui per oēs illius passionis actus uitā finiret. Vnde & apostolus Paulus Corinthijs ait: Tra-

1. Cori. 15. didi enim vobis in primis: quod & accepi, quoniam Christus mortuus

tuus

tuus est pro peccatis nostris secundū scripturas, & quia sepultus
 est. Isto igitur primo modo possumus dominicā considerare passio-
 nem; & secundū istam rationē de illa diximus, in nostro super
 Mat. cōmentario: Secūdo autē possumus illā considerare secundū
 quod est à nobis meditanda & sentienda, iuxta illud beati apo-
 stoli Pauli ad Philippenses: Hoc enim sentite in vobis, quod & Philip. 2.
 in Christo Iesu. Et isto secundo modo, nunc de illa secundū Mar-
 cum differemus. Tertio potest considerari secundū quod est mora-
 lis instructio nostra. Quarto quomodo per illam Deo & eius ho-
 nori est satisfactū, & nos redempti sumus. Quoniā igitur de mo-
 do illā sentiendi in cordibus nostris dicturi sumus, primò debemus
 humanitati Iesu compati, considerantes quomodo ille in corde suo
 dolebat de ingratitude illius, quē sibi elegerat populi: & de fi-
 liorū Abrahæ obcæcatione & dānatione: & de illius Iudæ disci-
 puli perditione. De omnibus his longè ante ingemuit in spū san-
 cto David, dicens: Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, Psal. 54.
 sustinuissem utiq̃: Et si is qui oderat me, super me magna loquutus
 fuisset, abscondissem me forsitan ab eo: Tu verò homo vnanimis,
 dux meus & notus meus, qui simul mecū dulces capiebas cibos, in
 domo Dei ambulauimus cū consensu. Iam quidē appropinquabat,
 post biduū pascha, & quærebant summi sacerdotes & scribæ,
 (idem referunt Matth. & Luc.) quomodo eum dolo tenerent
 & occiderent: cupiebant tamen id fieri extra diem festum, ne
 fortè tumultū in populo excitarent: Non timebant occidere, sed
 timebant populi tumultum, nescientes non posse agnum imma-
 culatum à tot seculis in agniculis paschalibus præsfiguratum im-
 molari, nisi in die festo. Nam propter hunc diem festum, illud
 paschale Iudæi à tot ante seculis solemne celebrabant festum:
 non absque ratione existimare possumus, dominum hunc diem fes-
 tum magna cum animi anxietate, secundū humanam naturam et mol
 expectasse. Qui enim iam proximus passioni cœpit pauere &
 tædere, non dubium est quin afficeretur tristitia, considerans quæ
 passus

passurus erat, cui omnia præ oculis manifesta erant: nouerat enim concilium principum, sacerdotum, scribarum & seniorum: nouerat Iudæ proditoris diabolicam traditionem, & omnia simul sciebat, quæ ventura erant super eum, de quibus satis contristabatur: nihilominus tamen libentissimè propter Dei honorem, & patris obedientiã, nostramq; salutẽ, seipsum morti offerebat. Et cum esset Bethaniæ in domo Simonis leprosi, quẽ à lepra sanauerat: hoc intelligendũ est, sex diebus ante festum paschæ, secundum Joannẽ cap. 12. cõtigisse: dicit enim: ante sex dies paschæ. Sed Marcus & Matth. narrant consilium vltimum de morte domini, per scribas & sacerdotum principes in domo Caiphæ habitum: deinde reuertuntur ad effusionẽ ungueti, in illa cœna in domo Simonis leprosi facta, quo rectius possint Iudæ traditionẽ, & dominicæ passionis exordium scribere: Quẽadmodum Matth. dum genealogiã velit saluatoris texere, primò dixit, filij David, deinde Abrahamã, cum multis prius ceteris annis Abrahamã fuerit quàm David. Tumultus porro populi quẽ timebãt huc peruenit, vt omnium beneficiorum acceptorum ingrati, nõ solũ se ad impediendã dñi passionẽ opponerẽt, verum etiã, quia mutabilissimi sunt, crucifixionẽ dñi, & Barabæ absolutionẽ excelsis clamoribus postularẽt: populis nõ est fidedendũ. Et cũ esset Bethaniæ, hoc inferiore loco posuit Euãgelista, cum primò factũ fuisset conciliũ principum sacerdotũ & scribarum, fuit siquidẽ biduo ante pascha, videlicet feria tertia post dominicã palmarũ, quo possint (prout diximus) Iudæ traditionis, & dominicæ passionis exordium & ordinẽ, rectius & sine interuallo narrare. Cũ igitur esset Iesus Bethaniæ in domo Simonis leprosi, & recuberet, venit mulier habens alabastrum unguenti nardi spicati preciosi, & fracto alabastro effundit super caput eius. Hanc Mariam Magdalenam fuisse, testatur beatus

Ioan. 13. Ioannes. In Bethania vidimus domum Martæ, & domũ Simonis leprosi, qui videlicet fuerat leprosus: Marta dominabatur Bethaniæ: in isto oppido adhuc supersunt vestigia domus eius: domus

verò

verò Simonis huius qui fuerat leprosus & à domino sanatus, adhuc extat re ædificata: Hic Simon vel erat consanguineus Martæ vel amicus, nempe dum ille cœnam Christo facit, Marta domum Simonis ingressa ministrabat, & Maria hoc, de quo loquitur Euangelista, Christo domino unguenti obsequium impendit. Unguentum erat de spicis nardi compositum, quæ maiorem præstant odorem quàm ipsa nardi folia: hoc dicit Ioannes pisticum, hoc est fidele, pretiosius quàm cætera ex folijs nardi composita unguenta, quoniam erat secundum Marcum spicatum. Nardus herba est humilis, fortè illa est quæ apud Cyprum habetur in pretio, odorifera satis, quam vidimus & manibus attrectauimus: Quod autem dicit quosdam indignè ferentes, apostoli fuere: primus Iudas secundum Ioannem, deinde omnes discipuli secundum Matth. & hic Marcum. Iniquus vnus, prouocat aliquando etiam bonos: quod apostolus Paulus dicebat Corinthijs: Modicum fermentum totam massam corrumpit. Et fremebant in eam, Quam excusauit dominus: Quin etiam dixit, hoc factum semper tanquam bonum & piū, memorabile permanere in laudē huius mulieris. Quod supra dixi cap. xij. de vidua mittente in gazophylaciū duo minuta, quæ à domino laudatur, confirmatur iterum nūc à domino: Hoc est ea quæ in templis, altaribus, & vasis quibus dominica tractantur mysteria expenduntur, Deo esse accepta. Potesat dixit Iudas, dixerunt & discipuli, hoc unguentū venundari plusquā trecētis denarijs, & dari pauperibus. dñs autē dicit, bonū opus operata est in me, pauperibus semper potestis subuenire, me autē nō semper habebitis: hæc ex deuotionis feruore hoc obtulit, & laudabiliter fecit: præuenit enim ungerere corpus meū in sepulturā. vnde & dñs laudat, quæ in obsequiū sepulturæ suæ erāt expēdenda, unguenti per Nicodæmū, mirrhæ & aloes quasi libras centū. Considera & corde ruminā, quanta cū tristitia dñs hanc vnctionē defendit, memor mortis & sepulturæ suæ, quæ iā appropinquabant. Cui cū patre & spū sctō, est honor, gloria, & imperiū in æternū. Amen.

TRACTATUS. II.

In cap. XIII. beati Marci.

HT Iudas schariotes, vnus de duodecim, abiit ad sumos sacerdotes, vt proderet eū illis. Qui audiētes gauisi sunt: & promiserūt ei pecuniam se daturus. Et quærebat, quomodo eum opportunè traderet. Et primo die azimorū, quādo pascha immolabant, dicūt ei discipuli: Quo vis eamus, & paremus tibi comedere pascha? Et mittit duos ex discipulis suis, & dixit eis: Ite in ciuitatem, & occurret vobis homo lagenā aquæ baiulās, sequimini eum, & quocunq; introierit, dicite domino domus, quia magister dicit: Vbi est refectio mea, vbi pascha cum discipulis meis manducem: Et ipse vobis demonstrabit cænaculum grande stratū, & illic parate nobis. Et abierūt discipuli eius: & venerunt in ciuitatem, & inuenerunt sicut dixerat illis, & parauerunt pascha. *Pauca hīc annotanda sunt, cum siquidē hęc litera tres tantummodo breues contineat sententias: Iudæ scilicet proditionem: Domini de paranda pascha iussione: & discipulorum obedientiam. Nullis potest verbis explicari hęc Iudæ traditio, quandoquidem nihil minus illi dominus contulit ac cæteris apostolis: missus est cum illis ad prædicandum in nomine Iesu, cū cæteris miracula est operatus, audiuit dominum prædicantem, vidit tot mirabilia operantem, cum illo toto tempore prædicationis suæ conuersatus est: illi etiam commisit pecuniarum vsu in suis & apostolorum necessitatibus expendendarum: nihil mali legimus illi illatum, nullam à domino est iniuriam passus: non illum aliquando legimus grauiter increpasse. Vnde ergo illi cōgesta est tāta malitia? vnde tāta fraus in cor eius immissa? per quā portā, per quā fenestrā, per quā rimolā Satanas introiuit in cor eius, vt traderet magistrū suū, dñm suum, agnū mansuetissimū, purissimū hominē, Deum verum? obstupescit natura, arefcit cor, hæbetatur sensus, deficit*

deficit cogitatio inuestigare, vnde huic Judæ proditori tanta sit oborta nequitia? Beatus Ioannes illum dicit furem fuisse, quando mulieri vnguentum fundenti super caput domini indignatus est, dicens: Dixit ergo vnus ex discipulis eius Iudas schariotes, qui erat eum traditurus: Quare hoc vnguentum non venijt trecentis denarijs, & datum est egenis? dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat, loculos habens, ea quæ mittebantur portabat. Et sequenti cap. cum accepta de manu domini buccella panis exiisset, dicente domino: quod facis fac citius. Quidam enim, inquit Ioa. putabant, quia loculos habebat Iudas, quod dixisset ei Iesus: Eme ea quæ opus sunt nobis ad diem festum: aut egenis vt aliquid daret. Non inuenimus aliam causam tanti sceleris perpetrandi, nisi hanc solam indignatum scilicet fuisse, quia pecunia illa poterat, si venderetur vnguentum, in manus eius peruenire. multæ aliæ fortè causæ præcesserant, quia fur erat, & cor eius non erat rectum cum domino, sed temporalia lucra querebat. Vide cupiditatis periculum: quantumcunq; approximes Christo & in eius societate viuas, & cum illo & sanctis apostolis conuerseris. Hinc etiam aduertendum est, quemadmodum dominus habuit proprium in communi: Iudas pecuniam quæ domino mittebatur in loculis portabat, & de illa quæ necessaria erant emebantur, & eleemosynæ elargiebantur. Hinc etiam peruenit illa beata apostolorum consuetudo, qui pretia substantiæ, eorum qui fidem suscipiebant Hierosolymis in communi reponentes, vnicuique distribuebant, quemadmodum cuique opus erat. Obstructum igitur est os loquentium aduersus nostri temporis religiosos viros, qui cum possessiones habeant in communi, distribuunt à præposito illorum, prout vnicuique opus est. Et primo die azimorum, quando pascha immolabant, dicunt ei discipuli: quovis eamus & paremus tibi comedere pascha? Idem beatus Mat. ait: Prima autem die azimorum, accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes: & Luc. Venit autem dies azimorum, in qua necesse erat occidi pascha.

Io. 12.

Io. ca. 12.

Mat. 26.

pascha

pascha, & misit Petrum & Ioannem. Hæc idcirco coniunxi ex
 omnibus Euangelistis, ut græcorum error innotescat, dicentium,
 dominum præuenisse paschæ celebrationem, eo quòd beatus Ioan-
 nes ait de Iudæis: Ipsi nõ introierunt in prætorium vt non conta-
 minarentur, sed manducarent pascha: obliti in hoc legis, quæ se-
 ptem diebus præcipiebat manducari azima, & omnes dicebantur
 festiui & paschales: & si die prima agnus occidebatur & mādu-
 cabatur vnà cū azimis & alijs ceremonijs, quæ in lege præscri-
 buntur: Ecce igitur quomodo tres Euangelistæ apertissimè ostendunt,
 dñm prima die azimorū, quādo agnus immolabatur, cū disci-
 pulis celebrasse pascha, quemadmodum sacrosancta tenet Ro-
 mana mater ecclesia. & mittit duos ex discipulis suis, hi secun-
 dum Lucam fuere beatus Petrus & Ioannes, dato signo hominis
 baiulantis lagenam aquæ, qui accepto signo progredientes, homi-
 nem inuenerunt lagenam aquæ baiulantem, quem sequuti intro-
 ierunt in amplissimā domum, quæ vsque hodie permanet in mon-
 te Syon, in quo præcipua pars Hierusalem tunc continebatur:
 hunc hospitem vel Iosephum ab Arimathia, vel Nicodæmum
 suspicantur nonnulli, quoniam discipuli domini occulti erant. Si-
 gna Christi signa vera sunt: cælū & terra transire poterunt, ver-
 bum autem domini verum permanet in æternum. Non dubium
 est, Petrum & Ioannem considerasse signi inuentionem, & ani-
 mum patrisfamilias, qui gaudio magno obtulit domum & om-
 nia ad celebrationem paschæ necessaria. Non legimus vnquam
 dominum elegisse ad paschæ celebrationem palatium amplissi-
 mum, & domum stratam nisi nunc, eo quòd aliud maius erat
 ibi celebrandum sacrificium, corporis scilicet & sanguinis eius,
 quod tandiu præfigurauerat agnus ille paschalis, tot ceremonijs
 celebratus. Fælix hospes, fælix domus, in qua dominus diuinissi-
 mū sui corporis & sanguinis sacrificiū primò celebrauit & insti-
 tuit: ibi ordinati sunt apostoli sacerdotes ad hæc diuina mysteria
 peragenda, ibi in illis, omnibus sacerdotibus dictū est: hoc facite in
 meam

meam commemorationem. Memoriale enim est passionis domini
 & omnium eius actionum, & totius vite rememorationum singu-
 lare: ideo arbitror precipuos apostolos, ad pascha parandū desti-
 natos à domino fuisse, Petrum scilicet & Ioannem, quoniã agno-
 materialis finis erat imponendus, & quod per tot centenos an-
 nos præfigurauerat immolandum incruentè in cœna, cruentè
 verò sequenti die in cruce immolatum est. Beati discipuli Petrus
 & Ioannes parauerunt pascha, nihil hæsitantes de signo, nec aliud
 quicquam à domino requirentes: Hæc est obedientiæ fides, vera
 enim obedientia nescit dicere quare, sed velut mansuetissimum
 animal dorsum oneri muta supponit: hoc est quod dicebat Dauid Psal. 72.
 Ut iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum. In
 Dei igitur obedientia semper viuamus, maioribus nostris fideliter
 subdamur: ubi enim vera obedientia est, securitas est: nõ enim
 qui fideliter obedit errat, iubens errare potest. ecce dominus factus
 est obediens vsq; ad mortem, mortem autem crucis: propter quod
 & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen quod est super om-
 ne nomen: Cui cum patre & spiritu sancto, est honor, gloria &
 imperium in æternum. Amen.

TRACTATUS. III.

In cap. XIII. beati Marci.

Vespere autē factō, venit cum duodecim. Et discū-
 bentibus eis & manducantibus, ait Iesus: Amē dico
 vobis, quia vnus ex vobis tradet me, qui māducat
 mecū. At illi cœperūt cōtristari, & dicere ei sin-
 gillatim: Nūquid ego? Qui ait illis: Vnus ex duodecim, qui
 intingit mecū manū in catino: & filius quidē hominis vadit,
 sicut scriptū est de eo: Væh autē homini illi, per quem filius
 hominis tradetur, bonum erat ei si natus non fuisset homo
 ille. Et manducantibus illis, accepit Iesus panem, & benedi-
 cēs fregit, & dedit eis, & ait: Sumite, hoc est corpus meum.

Et

Et accepto calice, gratias agens dedit eis: & biberunt ex illo omnes. Et ait illis: Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur: Amen dico vobis, quòd iam non bibà de hoc genimine vitis, vsque in diem illum, cum illud bibam nouum in regno Dei. *Ingressus est dominus domum à Bethania veniens, illam vtique fœlicem domum, quam tanto mysterio celebrando dominus elegerat, recubuit, edere cœpit vnà cum discipulis paschalem agnũ: Quanta affectus fuerit dominus tristitia videns se in catino figuraliter die crastina immolari, sequẽtia verba demonstrant. Cum igitur cœnaret ait discipulis suis tristissimũ verbum: Amen dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me, qui manducat mecum. Audierant sancti discipuli dominum de sua morte sæpe loquutum, vltimò autem paucis post diebus idem repetentem, quando Iacobus & Ioannes dexteram & sinistram in regno eius petierunt, nunquam tamen hoc verbum illis palàm dñs est loquutus, videlicet, vnus vestrum me traditurus est. Turbati vehementer sunt, & non quẽadmodum quando Petrus pro omnibus respondit, quærenti domino: Quem me dicunt homines esse filium hominis? sed sigillatim vnusquisque eorum quæsiuit, nunquid ego? triste nuncium in tanto paschali gaudio, nõ dubito quin aliqui eorum secretò singultus & lachrymas funderent, alij suspesacti non possent repetere cibum, præcipuè cum dominus, quærentibus illis, nunquid ego? non aliud respondit, quàm eorundem verborum confirmationem repetens: vnus ex duodecim, qui intingit mecum manum in catino, quo arbitror eos maiori affectos fuisse tristitia. Nos igitur cum domino & sanctis apostolis tristemur, & in penetralibus cordis nostri reponamus illam, quam dominus tristitiam habuit hæc dicens, & qua sunt affecti apostoli hæc audientes. Aderat Iudas traditor, qui vnus erat ex discumbentibus, cuius faciem non dicit Euangelista fuisse rubore suffusam, neq̃ illum confusum, sed perfricata fronte, corde maligno cū cæteris edebat. Ne autem misericors dominus deesset solito suæ pietas*

malignum Iudam reuocaret ab incepta traditione, pœnam quam habiturus erat eius traditor adiungit, dicens: & filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de eo. Væh autem homini illi per quem filius hominis tradetur: bonum erat ei si natus non fuisset homo ille. Nihil amplius dici potuit ad reuocandū proditoris animum: appositæ sunt illi scripturæ, filius hominis secundum quod diffinitū est vadit: quo audito attenderet eum, qui moriebatur secundum scripturas, illum Messiam & Dei esse filiū: attenderet quòd & si dominus voluntariè pati volebat, non defuturum alium proditorem ex Iudæis, ne vellet ipse qui discipulus eius erat tanto maculari scelere, & suū, qui ad salutē à domino vocatus & electus fuerat, in suam damnationem apostolatū commutare: illumq; reddebat certiozem, vtilius illi futurum de matris ventre non in lucem prodijssē, quàm inceptam traditionem consummare, quoniam præsciebat dominus illum se suspensurum laqueo, & perpetuò horribiles in inferno cruciatus passurū. Infelicissimus homo, nullis blanditijs, nullis terroribus à concepta malitia reuocatur: dominus autem quoniā iam tempus aderat illi agno, quem ederat finem imponendi, accepit panem: & quoniam illa nocte & sequentibus septem diebus, azimū & non fermentatum secundum legem, tenebantur Iudæi edere panē, panis iste à domino consecratus azimus panis erat: hoc notatū sit contra grecorum fatuitatem, qui in azimo conficiunt, tenentes erratam sententiam circa domini cœnam, quam iam super illud verbum, & primo die azimorū quando pascha immolabant, diluimus. Accepit igitur panem dominus, & benedicens fregit, & dedit eis, & ait: Sumite hoc est corpus meū. Et accepto calice gratias agēs dedit eis: & biberūt ex illo oēs. Et ait illis: hic est sanguis meus Gen. 1. noui testamenti, qui pro multis effundetur. Data est homini in paradiso esca cū cæteris animantibus terræ, dicente domino Deo: Ecce dedi vobis omnem herbam asferentem semen super terram, & vniuersa ligna quæ habent in semetipsis sementem generis

Q

sui,

sui, ut sint vobis in escam, & cunctis animantibus terræ. Post
 diluuium verò concessit dominus Noë piscium & carnis esum:
 Gen. 9. Omnes, inquit, pisces maris manui vestræ traditi sunt, & omne
 quod mouetur & viuit, erit vobis in cibum: Nunc autem datur
 nobis in hac sacra cœna, non arborum poma, non piscium & ani-
 malium carnes, sed ipsa vera Christi caro, & verus eius sanguis.
 Neque enim est lingua nec calamus, qui possit huic tanto my-
 sterio, prout decet, deservire: deficiunt verba, obmutescit lingua,
 tremat corpus, obstupescit cor, dum audit homo Christum dominum
 dicentem: hoc est corpus meum: hic est sanguis meus: & quod æquæ
 miserationis & inestimabilis doni est verbum, summite: & cū
 dicit, hic est sanguis meus, biberunt ex illo omnes. O inestimabi-
 lis dilectio charitatis, pastor æternus suo proprio corpore & san-
 guine pascit oves. Si adorandum institueret sacratissimi corporis
 & sanguinis sui sacramentum, ut nobiscum maneret in nostram
 adorationem & salutem, opus inestimabile esset: Verum enim verò
 non hoc eius dilectioni satisfecit, cum non tantum adorandum (hic
 enim etiã ab angelis honor tanto sacramento debetur) sed sumen-
 dum traditur corpus & sanguis, qui pro nobis susceptus, passus
 & effusus est. Nunquã à mentibus fideiũ hæc tria verba amo-
 uenda sunt; pro nobis Dei filius corpus suscepit, tradidit, & san-
 guinem fudit: ô inenarrabilis sententia: ô adorandum & tremen-
 dum sacramentum: ô omni gratiarum actione, & vitæ inculpabilis
 institutione reddenda dilectio? De hæreticis autem nihil prorsus in
 hac parte loquendum, cum vsq; hodie nec natus fuerit nec nasce-
 tur, qui possit his verbis veritatis respondere, hoc est corpus meum:
 hic est sanguis meus. Dent nobis alia verba, quibus Christus do-
 minus verus Deus, poterat explicare expressius, se ipsum in hoc
 diuinissimo sacramento contineri, garriant, fugiant, subterfugiant,
 ut licentiam accipiant peccandi, negantes sacramentum hoc san-
 ctissimum: ego credo illi qui dixit, hoc est corpus meum: hic est san-
 guis meus: sine hæsitacione ad hæreo veritati verbi diuini, dicetis:

hoc est corpus meum: & hoc facite in mei memoriam: præcipit facere, & dicit: hoc est corpus meum: hic est sanguis meus. Quid igitur alia est interpretatio audienda? cum ipse vulgaribus verbis dixerit: hoc est corpus meum: hic est sanguis meus. iam, inquit, non bibam de hoc genere vite, usque in diem illum, videlicet in die resurrectionis, cum illud bibam novum in regno Dei. Resurrectionem suam & gloriam, dicit regnum Dei: Vbi cum patre & spiritu sancto, vivit & regnat in æternum. Amen.

TRACTATUS III.

In cap. XIII. beati Marci.

In hymno dicto, exierunt in montem Oliuarum. Et ait eis Iesus: omnes scandalizabimini in me in nocte ista, quia scriptum est: Percutiam pastorem, & dispergentur oves. Sed postquam resurrexero, præcedam vos in Galilæam. Petrus autem ait illi: & si omnes scandalizati fuerint, sed non ego. Et ait illi Iesus: Amen dico tibi, quia tu hodie in nocte hac, priusquam bis gallus vocem dederit, ter me es negaturus. At ille amplius loquebatur: Et si oportuerit me simul commori tibi, non te negabo. Similiter autem & omnes dicebant. Et veniunt in prædium, cui nomen Gethsemani: Et ait discipulis suis: Sedete hic, donec orem. Et assumpsit Petrum, & Iacobum, & Ioannem secum, & coepit pauere, & tædere. Et ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem: sustinete hic, & vigilate. Et cum processisset paululum, procidit super terram, & orabat ut si fieri posset, transfiret ab eo hora, & dixit: Abba pater, omnia tibi possible sunt, transfer calicem hunc à me: sed non quod ego volo, sed quod tu. Et venit, & inuenit eos dormientes. Et ait Petro: Simon dormis? non potuisti vna hora vigilare? Vigilate, & orate, ut non intretis in

tentationem: spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Et iterum abiens orauit, eundem sermonē dicens. Et reuersus, denuō inuenit eos dormientes (erant enim oculi eorū grauati) & ignorabant quid responderent ei. Et venit tertio, & ait illis: Dormite iam, & requiescite. Sufficit: venit hora, ecce filius hominis tradetur in manus peccatorū. Surgite eamus. Ecce qui me tradet, propē est. *Gratias egit dominus post cœnam illam solēnem, in qua sui corporis sanctissimi, & sanguinis preciosissimi sacramentū instituit. Nos igitur semper in gratiarum actione maneamus. Sunt qui dicāt in cantu redditas fuisse has gratias Deo, & hoc aiunt significare hymnum: Scriptū quippe est: In die mandauit dominus misericordiam suam, & nocte canticum eius. Et in eodem psalmo: Transibo in locū tabernaculi admirabilis, vsque ad domum Dei: in voce exultationis & confessionis, sonus epulantis. Hæc omnia signant in cantu, solemniter, celebraturos sacerdotes, mysteria corporis & sanguinis domini. Exierunt in montem Oliuarum, hoc est ad radicem ipsius montis (prout vidimus ultra torrentem (edron) & ait eis Iesus: Omnes vos scandalizabimini in me in nocte ista, quia scriptum est: percutiam pastorem, & dispergetur oues. Sed postquam resurrexero, præcedam vos in Galilæam. Galilæa, nō est monti Oliuarum vicinus, sed non ita altus: ibi Galilæi, venientes Hierosolymas ad sua peragenda negotia, ne perturbarentur in ciuitate (parui enim pendebantur Galilæi à Iudæis: scrutare scripturas, quia à Galilæa propheta non surgit, dixerunt Nicodemus principes & pharisæi, Ioan. 7.) fabricauerunt ad manendum domum, ibique vsque hodie reædificata cernitur, vnde dictus est mons Galilææ: Illa igitur est Galilæa, de qua dominus dixit, præcedam vos in Galilæam. Petrus feruido amore, quo semper Christum est prosequutus, non potuit sustinere verbum, quo dicebatur scandalum omnes passuros in illa nocte, & respondit: Et si omnes scandalizati fuerint, sed non ego. Verbum autem domini*

manet

manet in æternum. Priusquam bis gallus vocem dederit, ter me es negaturus. Sic euenit quẽadmodum dicit dominus, & non quemadmodum dixit Petrus. At ille amplius loquebatur, & si oportuerit me simul commori tibi, non te negabo. Tunc alij discipuli idem dixerunt. Quãta angustia dominus tenebatur, sequentia ostendunt. Veniunt enim in prædium cui nomẽ Gethsemani, quod est ad radicem montis Oliueti, vltra torrentem Cedron, & dominus dimisit ibi octo discipulos, dicens: Sedete hic, donec orem. Et assumpsit Petrum & Iacobum, & Ioannẽ secum: qui viderant eum suscitasse archisynagogi filiam, viderant & illum in transfiguratione gloria circumdatum, vt nunc etiam illum videant angustia occupatum: Cœpit igitur pauere & tædere: secundum inferiore portionem quantum ipse permisit fieri, accersitis pauore & tædio: non enim præoccupabatur dominus, quemadmodum aliquando nos metus, aliquando tristitia absorbit, & nolentibus nobis præoccupant nos: dominus autẽ suas has angustias præueniebat, & sinebat suam facere operationẽ, secundum ipsius patientis voluntatem. Indulsi dominus portioni inferiori, secundum quam patiebatur pauere & tædere: tunc quasi qui amicis communicans suos dolores mitigat, ait illis: Tristis est anima mea vsque ad mortẽ, martyrum tristitias sua tristitia abstulit, qui gaudentes patiebantur: nostræ etiam mortis absorbit in se tristitiam, vt sacramẽtis suffulti læti, qui diligunt Christum, ab hoc seculo migrent. Optime faceret ille, qui quotiescunq; hanc domini tristitiam in memoriam reuocaret, cum illo tristaretur, gratias illi agens pro hac tristitia, pauore & tædio pro nobis sumptis. Sustinete hic, & vigilate: non longè à prædio Gethsemani, vbi reliqui octo apostoli manserunt, dominus his tribus præcepit sustinere, vigilare & orare. Est ibi in eo loco saxum magnum, habens tres in superficie concauitates longas, sed non profundas: in vnaquaque sedit vnus ex tribus apostolis, & ibi recubuerunt, & in summitate saxi capita reclinarunt: dominus

Verò processit paululum, Luc. dicit hoc paululum quantum iactus
 est lapidis, & sic vsque hodie cernitur. Ibi ingressus est dominus
 antrum subtus terram, in viuo lapide excisum, vbi trinam fecit
 patri orationem: In hoc antrum cum ingrederemur, omnes tremore
 quodam & horrore, lachrymis merito perfusi sumus, ibiq; su-
 per terram procubuimus, & condolentes dolori domini, miseri-
 cordiam pro peccatis nostris postulauimus. Erasmus, ni fallor, duo
 de viginti animæ. Venit dominus angustia circumdatus, oratione
 breui, sed efficacissima patri fusa, corpore in terrâ prouolutus, ad
 discipulos suos, & inuenit eos dormientes: & Simoni qui præ cæ-
 teris fidem cum illo moriendi præstiterat, ait: Simon dormis? nõ
 potuisti vna hora vigilare? perinde ac si diceret, qui vna hora vi-
 gilare non potuisti, quomodo vsque ad mortem immobilis perma-
 nebis? Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationem. At
 qui indulgendum est fragilitati vestræ, spiritus quidem promptus
 est, caro autem infirma: Hoc ad discipulos totum est referendum:
 nempe domini caro non erat infirma ad patiendũ, sed omni cum fi-
 ducia & fortitudine, pro patris honore, & nostra redẽptione pati
 paratus erat, ideo semper in oratione hac trina in fine dicebat: sed
 non mea voluntas sed tua fiat. Voluntas domini quatenus natu-
 ralis erat, compatiebatur sibi ipsi, quatenus verò rationi erat con-
 iuncta, pati non recusabat: cum autem secũdò orasset, reuersus ad
 discipulos, iterum inuenit eos dormientes. Tertiò autem veniens,
 ait illis: Dormite iam, & requiescite. Sufficit: venit hora, ecce
 filius hominis tradetur in manus peccatorum. Surgite eamus:
 Ecce qui me tradet, propè est. Potestis vtique super me iam re-
 quiescere, ego vobis fortitudinem & charitatem merebor, quibus
 suffulti, etiam vos mortẽ non formidatis: Traditor est propè, ego
 meam diuinæ suppono semper voluntatem, voluntariè etiam, vt
 sitis testes quoniam patior: surgite eamus in occursum traditoris,
 in occursum cohortis Romanorum, ministrorum Iudæorum.
 Surgamus ergo omnes nos, & corda leuemus à terrenis: hæc verò

meditemur, & comitemur Christum dominum in hac sua pro nobis angustia suscepta, ut per compassionē eius habitam passioni, cum illo regnare mereamur, ubi cum patre & spiritu sancto vivit & regnat, per omnia seculorum secula. Amen.

TRACTATUS. V.

In cap. XIII. beati Marci.

Tadhuc eo loquente, venit Iudas scharioth unus de duodecim, & cum eo turba multa cum gladijs & lignis, missi à summis sacerdotibus, & scribis & senioribus. Dederat autem traditor eius signū eis, dicens: Quemcunque osculatus fuero, ipse est: tenete eum, & ducite cautē. Et cum venisset, statim accedens ad eum, ait: Ave Rabbi: & osculatus est eum. At illi manus iniecerūt in Iesum, & tenuerunt eum. Unus autem quidam de circumstantibus educēs gladium, percussit seruū summi sacerdotis, & amputavit illi auriculam. Et respondens Iesus, ait illis: Tanquam ad latronem existis cū gladijs & lignis, comprehendere me? Quotidie eram apud vos in templo docens, & non me tenuistis: Sed ut impleantur scripturæ. Tunc discipuli eius relinquentes eum, omnes fugerunt: Adolescens autem quidam sequebatur eum, amictus sindone super nudo, & tenuerūt eum. At ille reiecta sindone nudus profugit ab eis. *Præscius dominus omnium, quæ ventura erant super eum, dum diceret: surgite, eamus: ecce qui me tradet propè est,* adhuc eo loquente, venit Iudas, mercator pessimus, unus de duodecim, cum vnum de duodecim audis: *Cum metu & tremore vestram salutem operamini, inquit beatus apostolus Paulus: quis non metuat, quis non totus tremore cōcutiatur, audiēs hæc verba unus de duodecim? Non ego vos duodecim elegi, & unus ex vobis diabolus est, dixit aliàs dominus. Unus de duodecim fit proditor, quis non contremiscat? unus de duodecim diabolus est, quis non vereatur? quis non cum*

Philip. 2.

Ioan. 6.

metu & tremore suam operetur salutem? ipse dux huius factus est exercitus, ut comprehenderent dominum. Dolorem etiam passioni eius addidit discipuli huius traditio: non dubium est dolorem naturaliter augeri, cum quis patitur à cognatis vel à necessarijs, amicis, quàm quando patitur ab extraneis. quod & *Pfal. 40.* psalm. 40. Spiritus sanctus per os David loquutus est, dicēs: Et enim homo pacis meæ, in quo speravi, qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem. Et psalm. 54. Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi sustinuissem utique: & si is qui oderat me super me magna loquutus fuisset, abscondissem me forsitan ab eo. Tu verò homo vnanimis, dux meus & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos, in domo Dei ambulauimus cum consensu. Voluit Dominus ex omni parte, acerbissimum in sua sacratissima passione habere dolorem, cui nos compati etiam ex omni parte debemus, cum pro nostra omnium patiatur salute. Turba igitur multa missa fuit à summis sacerdotibus, & scribis & senioribus: Ecce ipsi legis obseruatores, templi possessores, primarij Iudæorum, nullum de Christo Domino in lege promisso: visis tot miraculis, & tempore impleto, quo in lege præscriptus erat aduentus Messia, à multitudine pulueris peccatorum: densissima nebula cupiditatis ipsorum nec solem, nec diem cernentes: atqui vndiquaque obcæcati, turbam cum duce vno de duodecim mittunt comprehendere omnium peccatorum absolutorem. Plange peccator, dole qui hæc legis, in te ipsum Christi Domini dolorem transfer, & recordare quòd ex delicatissima corporis complexione & ingenij supremi acumine nullus vnquam hominum potuit sic percipere dolores & anxietates, quemadmodum benedictissimus Dominus Iesus. Traditor autem vt suæ iniquitatis culmen manifestaret, dedit eis signum, dicens: Quemcunque osculatus fuero ipse est: tenete eum, & ducite cautè. Ne fortè aliquem ex discipulis comprehenderent, maxime (prout quidam dicunt) Iacobum Alphaei, qui ali-

quan-

quantulum in facie Domini assimilabatur: hoc illis præstitit signum: qui quidem non reueritus est signum quod promiserat adimplere, & nullo aliorum discipulorum, quorum comes fuerat pudore affectus, nullo domini rubore suffusus, nullo timore Dei animo concussus, accedens ad dominum osculatus est eum, dicens: Ave Rabbi: gens incredula, Domino sic disponente, manus iniecerunt in Iesum, & tenuerunt eum: Ut nos à peccatorum nexibus liberaret se permittit ligari Iesus, spiritus oris nostri Christus dominus captus est in peccatis nostris, cui diximus: In umbra tua uiuemus in gentibus, planxit olim Hieremias.

Hier. 4.

Vnus autem quidam de circumstantibus educens gladium, percussit seruum summi Sacerdotis, & amputauit illi auriculam. hic beatus Petrus fuit secundum Joannem: beatus Marcus Petri discipulus, personam percutientis siluit: tunc dominus, voluntariam volens palam fieri suam benedictissimam passionem, ait: Tanquam ad latronem existis cum gladijs & lignis, comprehendere me? quotidie eram apud vos in templo docens, & non me tenuistis? Perinde est ac si diceret, propinquius vobis eram omni die in templo, ubi aderant sacerdotum principes, scribæ, pharisæi & seniores, & non me tenuistis: hoc videlicet, quia nolebam adhuc teneri, nolebam adhuc pati, nolebam adhuc mori: non opus erat gladijs nec lignis: quem enim non potuistis comprehendere, cum apud vos esset nolentem, neque nunc poteritis, me non permittente: sed vt impleantur scripturæ, quæ in lege Moysi & prophetis & psalmis, scripta erant de passione Messia. Non igitur manibus vestris & fortitudini ascribatis, quòd me nunc tenetis & pro voluntate ligatis, ego sum qui vobis hanc permitto facultatem, quoniam tempus est quo redemption electorum perficiatur, & scripturæ compleantur. Hoc audito, discipuli eius omnes, eo relicto fugerunt: nullus eorū permansit, vt verbū domini ex Zacha. tanto antè tempore prophetatum adima

adimpleretur, dicens: Percutiam pastorem, & dispergentur oves. Itaque omnes discipuli, in principio comprehensionis domini fugerunt, postea factum est quod Ioanes accederet, & Petrus à longè sequeretur. Extant adhuc subtus terram, succisis lapidibus, spelunca, quæ dicuntur latibula apostolorum, in descensu vallis Iosaphat, ubi erat hortus ad radicem montis Oliueti, ubi Iosaphat vallis sita est: ibi beati apostoli absconditi sunt, Iacobo minore excepto, qui latuit in spelunca altera, quæ est inter sepulchrum regis Iosaphat, à quo vallis nomen accepit, & sepulchrum Zachariæ filij Barachia, quem occiderunt Iudæi, inter templum & altare. In his prædictis locis latuerunt beati apostoli, nouem: nempe Ioannes reuersus, semper sequutus est dominum vsque in sepulturam: beatus Petrus in alia fouea latuit post negationem, quæ est in descensu domus Caiphæ, dum itur in Iosaphat vallem. Ab omnibus igitur discipulis & amicis, relinquitur dominus in captione sua, qui solus poterat nos redimere, solus pro peccatis nostris captus est. Adolescens autem iste, quem commemorat Euangelista secutum dominum fuisse sindone super nudo amictum, vel erat hortulanus, qui crediderat, & dolore tactus videns dominum captum, amore sequebatur, maximè cum dominus frequentaret hortum illum: vel alius ex aliquo horto alio, qui audito tumultu, surgens sequebatur dominum, ut videret quid nam hoc esset. Militibus verò existimantibus illum esse domini discipulum, volentibus eum apprehendere, ille relicta sindone nudus profugit ab eis: Nobis non obscurum exemplum relinquens, quatenus dominum simplici amictu sequamur, quem etiam si opus fuerit, in oculos & faciem mundo reijciamus, quo securius possimus euadere ipsius mundi captiorem. Sic ductus est dominus, cum non paruo strepitu, qui nunc magno cum cætu angelorum sedet ad dexteram patris, cum eodem & spiritu sancto viuens, & regnans in æternum. Amen.

Beati Marci.

T adduxerunt Iesum ad summum sacerdotem, & conuenerunt omnes sacerdotes & scribæ & seniores. Petrus autem à longè sequutus est eum usque intrò in atrium summi sacerdotis, & sedebat cum ministris ad ignem, & calefaciebat se. Summi verò sacerdotes, & omne concilium quærebant aduersus Iesum testimonium, ut eum morti traderent, nec inueniebant. Multi autem falsum testimonium dicebant aduersus eum, & conuenientia testimonia non erant. Et quidam surgentes, falsum testimonium ferebant aduersus eum, dicentes: Quoniã nos audiimus eum dicentem: Ego dissoluam templum hoc manu factum, & post triduum aliud non manu factum ædificabo. Et non erat conueniens testimonium illorum. Et exurgens summus sacerdos in medium, interrogauit Iesum, dicens: Non respondes quicquã ad ea, quæ tibi obijciuntur ab his? Ille autem tacebat, & nihil respondit. Rursum summus sacerdos interrogabat eum, & dixit ei: Tu es Christus filius Dei benedicti? Iesus autem dixit illi: Ego sum: Et videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem cum nubibus cœli. Summus autem sacerdos scindens vestimenta sua, ait: Quid adhuc desideramus testes, audistis blasphemiam, quid vobis videtur? Qui omnes condẽnauerunt eum esse reum mortis. Et cœperunt quidam cõspuere eum, & velare faciem eius, & colaphis eum cedere, & dicere ei: Prophetiza. & ministri alapis eum cædebant. *In domum inimicorum ducitur dominus iudicandus, qui cum adhuc inimici essemus reconciliati sumus Deo, per mortem eius: quale inde iudicium prodeat, sequentia indicant. Cum omni sollicitudine testimonium queritur aduersus dominum, nec inuenitur: propterea lacerata est lex, et non peruenit usque in finem iudicium, quia impius praeualet aduersus iustum, propterea egreditur iudicium peruersum.* Et conuenientia testimonia non erant: non enim quicquã sinistrum

Abach. 1.

repe

reperiri potuit aduersus innocentem: quidam autem vt complacerent principibus sacerdotum, falsum testimonium dicebāt aduersus dominum. Nota quantum nocet, principes reuelare voluntatem suam in malum, & aduersus aliquē odium mente conceptum manifestare: non defuerunt duo falsi testes, qui vt complacerent principibus sacerdotum, ferrent aduersus dominum testimonium falsum, dicētes: Quoniā nos audiimus eum dicentē: Ego dissoluā templū hoc manu factum, & post triduū aliud non manu factū reedificabo. Fatuum erat testimonium, & longè à veritate aberat: in initio prædicationis suæ, cum dominus templum ingressus flagello defuniculis facto, emētes & vendētes inde eijceret, Iudæi dixerunt: Quod signum ostendis nobis, quia hæc facis? respondit dominus: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Signum illis suæ resurrectionis promittebat, & quomodo esset occidendus ab eis pronuntiabat: ipsi enim templum eius corporis soluerunt, & ipse in tribus diebus excitauit illud, à mortuis resurgēs. Quod & aliās dixit: Et signum nō dabitur eis, nisi signum Ionæ prophetæ: Sicut enim fuit Ionas in ventre cæti tribus diebus & tribus noctibus, sic erit & filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus. Hæc igitur verba, falsè nūc interpretantes, dominum affirmant dixisse, ego dissoluam templum hoc manu factū, & aliud non manu factū post triduū reedificabo. Et non erat conueniēs testimoniū illorū. Videns autē sacerdotū princeps, non posse reperiri testimoniū aduersus dñm, voluit ipse auctoritate sua, illum interrogare, & quærere ab eo, id quod præcipuè ipsi sacerdotes, scribæ & seniores suspicabantur, scilicet an esset Messias in lege promissus, quē expectabant fore filiū Dei: hoc autē voluit facere stās, & se in medio omniū collocās. Et exurgēs sūmus sacerdos in mediū, interrogauit Iesum, dicēs: Nō respōdes quicquā ad ea, quæ tibi obijciūtur ab his? Ille autē tacebat & nihil respondit. Quia testimonia conuenientia non erant, & ipsi iudices hoc manifestè cernebāt, nō erat opus respōso:

tunc

tunc summus Sacerdos interrogauit eum: Tu es Christus filius Dei benedicti? Ecce quomodo quem Messiam expectabant futurum esse filium Dei, ex scripturis nouerant, aliàs non diceret filiū Dei benedicti. Dominus autem respondit: ego sum: ne vnquam possent excusationē habere à peccato suo Iudæi: Quin etiā dominus veritatem aliam voluit illis manifestare, ne vnquam possent dicere, ipse nobis hoc nunquā loquutus est. Dixerat hoc illis aliàs dominus, cum illum lapidare vellēt, eo quòd dixisset: ego & pater Ioan. 10. vnnum sumus. nunc etiam manifestè loquitur, ego sum: Quod cum audisset summus sacerdos, scidit vestimēta sua, quasi horrens verbum, & loquutus est omnibus astantibus: Quid adhuc desideramus testes? notam in hoc fecit suam & omnium malitiam, testes nempe desiderabant aduersus dominū: odio igitur illum persequēbantur, & sine culpa innocentē capi fecerunt: & ut morti traderent, testes quos non habebant omni diligentia inquirebāt. Non igitur fuit pura interrogatio vt crederent, sed omni malitia plena: sciebant enim dominum secundum ea, quæ prædicauerat, responsum daturum. Clamat igitur: auditis blasphemiam: quid vobis videtur? qui omnes condemnauerunt eum esse reum mortis. Hoc est quod inquirebāt, hoc quod summopere semper optauerūt, ideo nihil amplius quærunt ab eo, sententiam pronunciauerunt, dicentes: reum mortis esse. Dominus autem quādo dixit, ego sum, Ioan. 8. duos quos adhuc non audierant articulos fidei, pronunciauit: namque de futuro iudicio, & sessione ad dexteram patris. Dixerat enim cum de sacramento sui corporis & sanguinis ageret: hoc vos scandalizat: Si ergo videritis filium hominis ascendentem, vbi erat prius? Dixerat etiam discipulis suis, de aduentu ad iudicium, supra precedenti cap. voluit nunc omnibus sacerdotibus, & scribis & senioribus, nota hæc facere, ne vnquam possent de ignorantia se excusare: Habent igitur Iudæi Christum dominum se filium Dei viui confitentem, iudicē venturū, & ad dexterā patris sedentem: Hoc totū dixit iniquus iudex Caiphas esse blasphemiam: omnes sacer

Sacerdotes, seniores, & scribæ, eum damnarunt ad mortem. Tunc de simul stantibus cœperunt conspuere eum, & alij velauerunt faciẽ eius, & percutiebant, dicentes: prophetiza: Hæc illusio maxima fuit inter omnes, quæ huius generis fieri possunt, nempe consputio, percussio in facie & in collo, & velata facie dicere, prophetiza. Maxima peccata, maxima nostra inobedientia, maximã requirebant satisfactionem: maximam etiam requirunt à nobis compassionem, cogitantes quomodo facies illa innocentissimi hominis, & summi Dei, pro nobis conspuitur & fœdatur, colaphis percutitur, & palmis vituperatur. Nullus vnquam quantũcunq; facinorosus homo, dum capitur à iustitiæ ministris conspuitur, palmis facies eius cœditur: solus dominus talia in se permittit fieri, vt nos à diaboli potestate, qua capti tenebamur liberaremur. Cum igitur omne illud vituperiũ pro nobis patiat, nos in corde debemus summã de hoc delubrio habere compassionem, summũq; dolorem, & nostra pro quibus dominus talia sustinet peccata non repetere: Quòd si contingat aliquando à fratribus cœdi, patienter tolerare & indulgere: recolentes quemadmodum facies Dei & hominis Christi Iesu domini conspuitur, cœditur, & blasphematur. Sic & dñs aliàs dixit: si quis te percusserit in vna maxilla, præbe ei & alteram: hoc est, esto paratus si opus fuerit aliã sustinere. Sic & beatus apostolus Paulus Corinthijs dicit: Sustinetis enim si quis in faciem vos cœdit. Verũ enim uerò, non multum rependimus Deo nostro, pro eius amore parcere percutientibus, cum ipse prior pro nobis in facie cœdi passus sit. Qui cū Deo patre & spiritu sancto gloriosus, uiuit & regnat, & imperat in æternum. Amen.

Matth. 5.
Luc. 6.
2. Corin.
11.

In cap. XIII. beati Marci.

T cum esset Petrus in atrio deorsum, venit vna ex ancillis summi sacerdotis: & cum vidisset Petrum calefacientem se, aspiciens illum, ait: & tu cum Iesu Nazaræno eras. At ille negavit, dicens: Neque scio, neq; noui quid dicas. Et exijt foras ante atriũ, & gallus cantauit. Rursus autem cum vidisset illum ancilla, cœpit dicere circumstantibus: Quia hic ex illis est. At ille iterũ negavit. Et post pusillum, rursus qui astabant, dicebant Petro: Verè ex illis es: nam & Galilæus es. Ille autem cœpit anathematizare, & iurare. Quia nescio hominẽ istum, quem dicitis. Et statim gallus iterum cantauit. Et recordatus est Petrus verbi, quod dixerat ei Iesus, prius quàm gallus cantet bis, ter me negabis. Et cœpit flere. *De hac trina Petri negatione, multa dicunt scriptores: cæterũ vt omnibus possimus respossum dare, secundũ ea, quæ in Mat. de hac negatione dictauimus, meminisse oportet nullã de hac re esse inter expositores controuersia, nisi tantũmodo ex eo quòd beatus Ioã. scribit, cũ ipse Petrũ introduceret in domũ Annæ, ancillã quandã ostiariã dixisse Petro: nũquid & tu ex discipulis eius es? At ille negavit, dicens: non sum: cũ cæteri Euangelistæ omnes tres Petri negationes scribãt in domo Caiphæ fuisse factas. Quibus dicendũ est, quòd sanctis Euangelistis cura fuit, in hac re ostendere verbũ dñi adimpletũ esse, quod Petro dixit: antequã gallus cãtet bis, ter me negabis: Quoniã Petrus firmiter protestatus est: & si oēs scãdalizati fuerint in te, sed nõ ego: etiã si oportuerit me mori tecũ, nõ te negabo. Cũ igitur oēs has tres negatiões, à dño prædictas sancti Euãgelistæ scribãt, et duas præcipuas Petrus, cũ iuramẽto & anathemate in domo Caiphæ fecerit ibi, primã quæ facta est in domo Annæ coniunxerũt, cũ nullã ipsi de adductione dñi in domũ Annæ mentionẽ fecerint, eo quòd dominus in domo Annæ paruam moram fecerit: tum etiam quoniã*

Annas

Annas non erat pontifex summus illo anno, sed Caiphas gener
 eius, ubi omnes sacerdotes, & scribæ & seniores conuenerat: &
 domus Annæ & Caiphæ pro vna reputatur domo, cum essent so-
 cer & gener Annas & Caiphas, qui tanquã pater & filius re-
 putantur: & sic accipiendo, quæ à beatis Euangelistis scribuntur,
 omnis ambiguitas tollitur. Vide etiam persecutionem ecclesiæ in
 beato Petro signatam: persequuti sunt illum, primò ancilla vna,
 & altera: caro & sanguis: Caro ipsa fæditate sua, sanguis sanguis-
 ne coniunctis, his duobus modis à carne sustinet ecclesia perseque-
 tionem non minimam: Tertia persecutio fit ab his viris qui astan-
 bant, & hi coegerunt Petrũ cum iuramento & anathemate ne-
 gare. Hi sunt homines qui omnibus modis ecclesiam perturbant,
 quidam hæreses excitantes, alij sua cupiditate res ecclesiæ inua-
 dentes, alij sua tyrannide multa mala faciētes, & sic confusus or-
 bis, totus in contradictione versatur, dum seculares conqueruntur
 de ecclesiasticorum defectibus: ecclesiastici de laicorum cupiditate
 & luxuria. & sic cum vnus de altero conqueritur, omnes viden-
 tes festucam in oculo fratrum suorum, non curant auferendã tra-
 beam ab oculis proprijs. Ecclesia verò patitur, hos filios in vtero cõ-
 tinens velut Rebecca suos filios collidentes, & dum paruuli ad-
 inuicem pugnant, viscera matris concutiuntur. Cum igitur beatus
 Petrus audisset gallum secundò cantantem, recordatus est ver-
 bi, quod dixerat ei Iesus. Et cœpit flere. Commota sunt viscera
 eius recolens beneficia, quæ acceperat à domino, cui nimis semper
 fuit coniunctus, cui dominus nomen Petrus imposuerat, cui pro-
 miserat se daturum claues regni cœlorum, quem ad se venire su-
 per aquas permiserat, cuius promisit fidem nõ defecturam: cui pri-
 mò in proxima cœna pedes lauerat: quo cum recenter vnã cum Iac-
 cobo & Joanne in horto secesserat, & de futura passione tracta-
 uerat: quem suæ voluit transfigurationi esse præsentem: & susci-
 tationi filiæ archisynagogi: quem ad pascha parandum cum Ioa-
 ne miserat. Et cepit flere, amarè vtique: quem dicunt secessisse in
 quans

quandam foueam, quæ est in descensu veniendo à domo Caiphæ in vallem Iosaphat, quam vidimus: distantia verò à loco horti, in quo dominus captus est, usque in domum Caiphæ milliarius est vnius: In via sita est Annæ domus, ideo Iudæi voluerunt illi hanc beneuolentiam captare, cum per eius habitationem transfirent, dominum illi obtulerunt, tanquam inimicum sacerdotum, rem ipsi Annæ gratissimã facientes, cum iam alias præcepissent sacerdotes capi dominũ, & ministri reuersi respondissent, interrogantibus illis: Quare nõ adduxistis eum? nunquam sic loquutus est homo. Ioan. 7.

Deinde transferunt in domum Caiphæ, in qua dominus asseruatus est ligatus tota illa nocte, postquam illuserunt ei: quam in oratione reconciliationis nostræ, consumptam esse credimus à filio Dei, qui soluit compeditos: quam insomnem pro nobis totam ligatus pertulit. Illa hora est, qua ad matutinum dicendum, viri religiosi somno interrupto surgunt, duplex recolentes mysterium, & natiuitatis domini, & eius ligationis in domo Caiphæ. Vbiq; admirandum mysterium: & illic nascitur matris virginitate seruata: & hic ligatur ipsa beatissima caro à virgine sumpta: vbique illi gratiæ reddendæ sunt, hac porrò hora, & ubi nascitur, & ubi ligatur. Quis ille esset, qui illa hora in vno illorũ, semper corde reperiretur loco, quo posset vagientem infantẽ fouere, & patienti domino compati, & ad eius prouolui pedes, ibique suorum plenissimam facere confessionem delictorum, & lachrymis ligatos rigare pedes eius, quos solutos lachrymis Maria Magdalena rigauit! Non dubium quin ligatus teneretur, secundum carnẽ vinculis amoris quem erga nos habebat, qui alias funibus teneri non poterat, nisi volens: solueret igitur animam sibi consistentem & compatientem, ibique sua facinora plangentem. Necessè igitur est, gratias pro tantis beneficijs acceptis reddere redemptori, quod tunc verè facimus, cum nos à nostris vitijs retrahimus, nempe voce gratias reddere, & moribus iniuriam irrogare saluatori periculosum est, ne fortè nobis dicat dominus, quod & dixit phariseis

risais & scribis: Populus hic labijs me honorat, cor autem
 eorū longè est à me. Longè simus à peccatis, ne elongemur à Chris-
 sto: qui enim pro nobis talia passus est, corde & animo illi gratiæ
 sunt agenda, non lingua tantum. Homines, dicit scriptura, vident
 quæ apparent, Deus autem intuetur cor. Idcirco nō dixit David,
 linguam contritam, & corpus humiliatum, Deus non despicies:
 sed, cor contritum & humiliatum Deus non despicies. Leuemus
 corda nostra cum manibus, inquit Hier. ad dominū in cælos: præ-
 sertim cum cernimus Dei filium corde & corpore pro nobis da-
 tum, & acerbissima passione vsque ad mortem crucis traditum:
 Hoc si nūquam à mente nostra exciderit, magnam in nobis salutis
 confidentiam generabit, vt cum dies huius caliginosi seculi vltima
 nobis aduenerit, de eius ore possumus audire: Euge serue bone &
 fidelis: Cui cum patre & spiritu sancto, est honor, gloria & im-
 perium in æternum. Amen.

Tras

TRACTATUS I.

In cap. XV. beati Marci

T confestim manè consilium facientes summi sacerdotes cum senioribus, & scribis, & vniuerso concilio, vincientes Iesum, duxerunt, & tradiderunt Pilato. Et interrogauit eum Pilatus: Tu es rex Iudæorum? At ille respondens, ait illi: Tu dicis. Et accusabāt eum summi sacerdotes in multis. Pilatus autem rursus interrogauit eum, dicens: Non respondes quicquam? vide in quantis te accusant. Iesus autem amplius nihil respondit, ita vt miraretur Pilatus. Summo mane conuenerunt in domo Caiphæ summi sacerdotes, videlicet ipse & Annas, qui quidem cum summū sacerdotium perpetuò in bono homine residere, secundum legem deberet, ipsi pecunia data simoniace summu sacerdotium à Romanis vsurpauerunt: De Caiphæ enim uerò, inquit Ioan. cum esset pontifex anni illius, prophetauit. de Anna legitur in actibus apostolorum, in diebus Pentecostes iam induisse summi sacerdotis officium: compleuerat enim gener eius Caiphæ anni circulū, sui summi pontificatus præscriptum tempus: Factum est autem, inquit scriptura, in crastinum vt congregarentur principes eorum, & seniores & scribæ in Hierusalem, & Annas princeps sacerdotum & Caiphæ & Ioan. & Alexander, & quotquot erant de genere sacerdotali. Iam igitur Annas summi pontificatus officium gerebat: Quid enim aliud faceret gens ista simoniaca, quàm concilium inire aduersus dominum, & aduersus Christum eius. Concilium fuit tradēdi dominum in mortem per manus potestatis Romanorum, quemadmodum dominus sæpe prædixerat discipulis suis: Et tradent eum gentibus, ad illudendum & flagellandum, & crucifigendū: multaque, prout inferius dicitur, conciliati sunt domino opponere crimina. Et accusabant eum summi sacerdotes in multis, vt possent Pilatū inducere in mortē eius: vincientes, igitur Iesum duxerūt,

Num 10.

Ioan .11.

Actuū .4.

& tradiderunt Pilato. Volentes in hoc coram populo se iustos
 profiteri, tanquam nihil aliud volentes, nisi iustitiam fieri: Ceterum
 hoc vocibus & clamoribus, & suasionibus iniquis, & falsis
 obiectis criminibus, quæ probare non poterant, & Pilato illum
 iudicante dimitti, clamoribus inualuerunt, concitantes turbam
 id ipsum vocibus postulare. Vincientes igitur dominum, quem si
 vellet tenere non possent, cum omnia ipse haberet in manibus, &
 ipsos illum vincientes: tanquam mansuetissimus agnus ductus est
 in domum Pilati: Noluerunt ipsum dominum cum ministris tan-
 tum, & accusatione Pilato mittere, quin imo ipsi omnes adduxe-
 runt dominum, nec unquam defuerunt, quousque aspectantibus
 principibus sacerdotum, & scribis & senioribus, illum in crucem
 actum proprijs oculis conspicerent, & illuderent, prout inferius
 dicit Evangelista. Magno igitur populi concursu ducitur do-
 minus, à domo Caiphæ in domum Pilati: per mediam civitatem.
 Distat enim domus Caiphæ à domo Pilati, ferè medio milliari:
 non dubium quin fuerit ductio hæc, satis ignominiosa domino, cum
 vulgus inconstans videns illum vinctum, & duci à summis sacera-
 dotibus & scribis, tanto cum strepitu, suspicaretur de illo aliquod
 malum, quem viderant tantis miraculis, doctrina & vitæ exem-
 plo coruscantem. Traditur igitur dominus Pilato, illo causam
 tanti tumulti requirente, in multis cœperunt illum accusare Iu-
 dæi. Ne nos in multis accusemur peccatis, dominus se permisit in
 multis accusari: Poterat unusquisque nostrorum dicere, ego sum
 qui peccaui, ego qui iniquitatem feci, ego qui in multis sum dignus
 accusari criminibus, quoniam peccaui super numerum arenae ma-
 ris, & multiplicata sunt scelera mea, & non sum dignus videre
 altitudinem cœli: Iustus autem iste nihil mali fecit, qui immacu-
 latus agnus, peccatum non fecit, nec dolus inuentus fuit unquam
 in ore eius. Ceterum divina iustitia permittit, peccatorum solu-
 torem in multis accusari, quoniam pro multis se morti offerebat,
 & pro innumerabilibus nostris peccatis patiebatur. Pilatus au-

tem prius, dicit Euangelista, cum illū in manus suas traderent Iudaei, interrogauit eum: Tu es rex Iudaeorum? hoc illi opposuerunt summi sacerdotes, & scribae: Dominus autem respondit: tu dicis, quasi diceret, tu ipse hoc loqueris, ego nunquam me Regem dixi esse Iudaeorum: & merito utique, qui Rex est regum, & dominus dominantium, & qui iam negati populo talem se professi sunt non habere regem. quod & diuino praeueniente spiritu, Daniel ^{Daniel.} prophetauit, dum de aduentu domini sermonem faceret, dicens: Et ^{9.} non erit eius populus, qui eum negaturus est. Coeperunt tunc summi sacerdotes, videntes hanc primam accusationem friuolam esse, accusare eum in multis. Pilatus autem rursus interrogauit eum, dicens: Non respondes quicquam? vide in quantis te accusant. Iesus autem amplius nihil respondit, ita ut miraretur Pilatus. Dominus qui omnia nouerat, sciebat Pilatum eius innocentiam cognoscere, & Iudaeorum malitiam non ignorare: sciebat utique friuolas accusationes Pilatum non latere: non erat quid responderet iudici iniquo, qui veritatem cognoscebat, & coram quo nihil criminis oppositi probabatur, eorum quae ipse falsa esse nouerat. miratus est nihilominus domini taciturnitatem, eo quod soleant vinculi multa in suam defensionem adducere, neque opus est iudici dicere: loquere, sed tace. Considerandum est in hac domini taciturnitate, quemadmodum ipse pro peccatis nostris voluntarie patiens, tacet: in se nostrorum suscipiens chirographum peccatorum ut affigeret illud cruci, pro quibus a nobis nulla potest dari responsio: Legimus enim Regem, cum intraret videre discumbentes, videntem hominem ibi non vestitum veste nuptiali, dixisse: amice quomodo huc intraisti, non habens vestem nuptialem? at ille, inquit Euangelista, obmutuit. ^{Mat. 23.} Non est quid respondere possimus Deo, peccata accusanti. Cum igitur dominus pro nostris criminibus patiebatur, obmutescebat nihil respondens Pilato: primum quidem quoniam ipsi iudici eius constabat innocentia: secundo autem quoniam nihil aliud dicendum erat, pro his quibus patie-

batur peccatis, quàm non excusare, sed in se illa consumere flamma ignis ardentis mortis suæ. Ecce habemus peccatores quid compatiendum sit domino, in hac ipsa accusatione coram Pilato, quoniam ne nos accusaremur verè in conspectu Dei, ipse voluit se accusari, tot falsis impositis testimonijs, quæ illi magnam inferebant iniuriam: nempe audiente populo illum sic accusari à primis personis Iudæorum, suspicionem de illo sinistram concipere poterat. hoc autem totum ne damnaremur dominus in se pertulit, quibus opere pretium est, & hæc in nobis ipsis sentire, & peccata pro quibus hæc patitur non reiterare, & pro commissis veram penitentiam agere, quam cum omni humilitate & dolore ad pedes sacerdotum, qui ligandi & soluendi ab ipso domino potestatem obtinent, debemus postulare, vt gratia ibi per confessionis sacramentum suscepta, ipsum dominum in gloria regnantem cum patre & spiritu sancto, possimus conspicere. Amen.

TRACTATUS II.

In cap. XV. beati Marci.

PER diem autem festum solebat dimittere illis unum ex vincis, quemcunque petissent. Erat autem qui dicebatur Barrabas, qui cum seditiosis erat vincis, qui in seditione fecerat homicidium. Et cum ascendisset turba, coepit rogare, sicut semper faciebat illis. Pilatus autem respondit eis, & dixit: Vultis dimittam vobis regem Iudæorum? Sciebat enim quòd per inuidiã tradidissent eum summi sacerdotes. Pontifices autem concitauerunt turbam, vt magis Barrabam dimitteret eis. Pilatus autem iterum respondens, ait illis: Quid ergo vultis faciam Regi Iudæorum? At illi iterum clamauerunt: Crucifige eum. Pilatus verò dicebat illis: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant: crucifige eum. Consuetudine Iudæorum, volens
Pila

Pilatus liberare dominum, quem innocentem nouerat, turbae pe-
 tenti unum in die illo festo, qui per septem azimorum perdu-
 rabat dies, ipse proposuit: Vultis dimittam vobis regem Iu-
 daeorum? Bene nouerat falso hoc esse domino impositum, & tan-
 quam pro ludibrio dixit: Regem Iudaeorum: Sed forte inde me-
 liorem expectabat successum: ipsi namque notum erat per inui-
 diam summorum sacerdotum, dominum esse traditum. Pilatus
 enim gentilis cum esset, sola inuidia dominum esse traditum sus-
 picabatur. Caeterum illud erat malitia & odio ortum, à summo-
 rum pontificum & scribarum inextinguibili cupiditate, hypocre-
 si, superbia, & corruptissimis moribus, quos cum Christus incre-
 paret, eum odio crudelissimo persequuti sunt, vt sermo qui in lege
 eorum scriptus est impleatur: Quia odio habuerunt me gratis. In-
 uidia etiam non defuit, & hanc Pilatus praeseferebat, prae-
 cipuam fuisse traditionis domini causam. Per inuidiam igitur tra-
 diderunt summi sacerdotes dominum, per odium, per malitiam,
 per omne scelus: canes rabie concitati, agnum mansuetissimum
 deuorare volebant, ita vt nomen eius non memoraretur amplius.
 Cum autem audissent, Pilatum absolutioni domini esse propen-
 sum, concitauerunt turbam vt magis Barrabbam dimitteret
 eis. Turba enim uero, vulgus inconstans, quod tot à domino bene-
 ficia susceperat, & quod die praeterita sexta acclamauerat: Ho-
 sanna filio David, benedictus qui venit in nomine domini. versa
 infurorem turba, & magis credens nefandissimis sacerdotum
 principibus, quam his quae viderat mirabilibus à domino factis,
 Barrabbam postulauit dimitti, seditiosum utiq; hominem, & qui
 in seditione fecerat homicidium. Pilatus iterum quaerit, quid ve-
 lint fieri Regi Iudaeorum? At illi iterum clamauerunt: Crucifige
 eum: Cumque Pilatus iterum, illis palam innocentiam Chri-
 sti proponeret, dicens: Quid enim mali fecit? illi magis clama-
 bant: Crucifige eum. Itaq; ter clamauerunt crucifige eum. Quo-
 niam igitur morte domini soluendus erat peccator, cum innocens

Ioan. 15.

dominus morti damnatur, soluitur reus Barrabbas: omnia ista plena mysterijs sunt. Hinc iam attende quanta iustitia Iudæorū turba, cum suis sacerdotibus, scribis, pharisæis & senioribus morti & vastationi, post domini ascensionem traditur, cum ipsi qui à domino tot receperant curationū & saturitatis bis in deserto beneficia, ut sibi sacerdotes haberēt propensos, omni virtute postposita, clament: crucifige eum, & dimitte Barrabbam. O turpissima turba, ô fœdissima natio, quorum fœtor vsque hodie permanet, & permanebit vsque in finem, quousque reliquiae eorum conuertantur in toto terrarum orbe: ipsi tanquam stercora ab omnibus dedignantur, præcipuè ab infidelibus, qui vsque hodie conspuunt illorum faciem, & alapis cædunt, quin etiam lignis percussunt, & bonis, si venit in mentem spoliant. Fœlices verò qui sacro baptismi lauacro suscepto inter nos commorantur, cognoscentes ipsi Messiam, & redemptorem omnium dominum nostrum Iesum Christum, qui pro omnibus mortuus est, ut nos ad cœlestia regna perduceret, si non peccatis & prauis moribus vitam finiamus. Deus igitur qui dixit, mihi vindictam & ego retribuam: illis secundum facinus in Christum perpetratum retribuit, quia iam diu David prophetauerat, dicens: In ducens primò innocentiam & reuerentiam Christi filij Dei, deinde eorum luendas pœnas per Dei spiritum pronuntians, ait: Tu scis improperium meū & confusionem meam, & reuerentiam meam. Nemo enim certissimè exprimere potest mortalium, reuerentiam filij Dei, nec eius improperium in passione, quam pertulit dignè existimare. In conspectu tuo sunt omnes qui tribulant me, improperium expectauit cor meum & miseriam: & sustinui qui simul mecum contristaretur & non fuit, & qui consolaretur & non inueni. Quoniã scilicet omnis clamabat turba coram Pilato, crucifige eum: Et dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto. Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum & in retributiones & in scandalum: obscurentur oculi eorum ne videant,

& dorsum eorum semper incurua: Infunde super eos iram tuam,
 & furor iræ tuæ comprehendat eos: fiat habitatio eorum deserta,
 & in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet: Quoniam quem
 tu percussisti persequuti sunt, & super dolorem vulnerum meorū
 addiderunt: Appone iniquitatem super iniquitatem eorum, &
 non intrent in iustitiam tuam: deleantur de libro viventium, &
 eum iustis non scribantur. Hæc omnia, quæ David spiritu pro-
 phetico præscripsit, venerunt super Iudæos, quæ non optandi mo-
 do accipienda sunt à propheta esse nunciata, sed modo prophético,
 quæ ante futura sunt. Optatiuo enim modo pro enunciatiuo uti-
 tur, ut sciant iniqui quanto digni sunt supplicio: quorum pœnas
 spiritus dum prænunciat, optatiuo modo prænunciat: turba cæca,
 malitiosi sacerdotum principes, iniquus Iudex Pilatus hæc fece-
 runt. Ille proponit quem vellent dimitti, iam quasi sint pares inno-
 cens dominus, cum seditioso Barrabba: Sacerdotes cū Pilatum
 vidēt cunctantem, concitant turbam, turba autē vulgus iniquum,
 non semel, atqui ter clamat: crucifige eum. Quid anima Christi
 domini, secundum inferiorem portionem, auditis his clamoribus
 sentiret, facile est cogitare: cū videret illum populum, quem à
 seruitute Pharaonis eripuerat descendentem à tot sanctis patri-
 archis, quem induxerat tot mirabilibus in terram illam, quibus ve-
 niens tanta bona contulit doctrinæ, miraculorum, mansuetudinis,
 exempli & innocentia: Cui non solum credere noluerunt, sed
 quod peius est morti addixerunt. Hoc totum, quoniam pro nostra
 salute factum est, in cordibus nostris sæpe voluere & sentire de-
 bemus, quatenus hic compatientes domino, mereamur cum illo re-
 gnare. Qui cum patre & spiritu sancto, viuit, regnat & impe-
 rat, in æternum. Amen.

Tras

TRACTATUS III.

In cap. XV. beati
Marci.

PILATUS autem volens populo satisfacere, dimisit illis Barrabbam, & tradidit Iesum flagellis caesum, ut crucifigeretur. Milites autem duxerunt eum in atrium praetorii, & conuocant totam cohortem, & induunt eum purpura, & imponunt ei plectentes spineam coronam. Et coeperunt salutare eum: Aue Rex Iudaeorum. Et percutiebant caput eius arundine, & conspuebant eum: & ponentes genua adorabant eum. *Vir inconstans Pilatus, huius seculi filius, iudex iniquus, qui cum nouisset Dominum innocentem, & dixisset, quid enim mali fecit? eo quod populus peruersus clamauit: crucifige eum: quando dicturus erat, ego non damno innocentes, voluit populo satisfacere omissa iustitia, & dimisit homicidam Barrabbam, Dominum vero tradidit ut crucifigeretur. Itaque prius quam ultimo Dominus a Pilato traderetur ad crucifigendum, flagellis caeditur: Quanta autem fuerit haec flagellatio non dicit Euangelista, sed diutinam & crudelem oportet intelligi, cum propheta hanc annuncians, dicat: Et fui flagellatus tota die. Et Esa. ait de Messia: Vidimus eum quasi leprosum & percussum a Deo, & humiliatum, unde nec reputauimus eum. Leprosus autem toto corpore, signis scabiei & glandinum leprae spargitur, quae in crucifixi hominis corpore signa non apparent, cum tantummodo manibus pedibusque perforatur. Constat igitur, tot ictibus sibi inuicem succedentibus, dominum in flagellatione fuisse percussam, ut toto*

*Psal. 72.
Esa. 53.*

cora

corpore lacerato, plagis & tumoribus inde impressis, leprosus reputaretur: Lepra nostra mundabatur, quæ ut sanaretur tanto fuit sanguine tincta, riuuli cruoris manabant vndequaque è toto corpore domini, guttulas inæstimabilis pretij terra sorbebat, & vsque ad lassitudinem peccantibus nobis, prout dicit de impijs scriptura: lassati sumus in via iniquitatis, vsque ad lassitudinem Sapient. 5. tortorum flagellatur innocens dominus. De domo Pilati per deambulatorium transitur in alteram partem viæ, quæ ducit à prima domo in aliam domum, in qua factam fuisse hanc flagellationem vsque hodie dicitur in Hierusalem. Columna cui dominus alligatus fuit, cubiti est crassitudine, ex porphido lassicidii coloris, rubeis videlicet & albis maculis tota conspersa: sanguine verò domini preciosissimo, rubeo liquore multo longè dignior facta, quàm sit suapte natura, colore albo rubeoque variata. Ostenditur adhuc fragmentum quod obseruatur Hierosolymis, quod vidimus, adorauimus, & osculati sumus, cuius longitudo cubiti est cum dimidio: Dolore grauissimo dominus affectus est, in ista flagellatione rigorosa, tum propter corporis teneritatem, & delicatissimam complexionem: tum etiam propter militum fortem percussione. Hæc sunt peccata nostra ô viri christiani! hæc sunt scelera nostra ô viri peccatores: hæc est lepra nostra ô viri legis diuinæ transgressores: tanquam agnus innocens dominus tacet, nec vox eius exauditur, corde verò & mente, hæc omnia flagella, & omnes dolores, & totum hîc sanguinem fusum patri æterno, in nostrorum peccatorum remissionem offerebat. Sic flagellatum tradidit illum Pilatus, ut crucifigeretur: milites autem quorum causa ignota est, aliam super vulnerum pœnam crudelissimam addiderunt, ut impleretur scriptura: Et super dolorem Psalm. 68. vulnerum meorû addiderunt. Milites igitur, duxerunt eum in atrium prætorij, & conuocant totam cohortem, militum videlicet gentiliû, quibus vnus tribunus præerat, & induit eum purpura, & imponunt ei plectentes spineam coronam. Et cœperunt salutare eum: